

## A. Laulumängud.

### 1. KÄSIKIVI.

Petseri.

M M  $\text{♪} = 208$

*re* 1      1-2. Jäh - va'. jah - va' no. ki - vi - ke - ne.

M M  $\text{♪} = 184$

jah - va', jah - va', ki - vi - ke - ne, ki - vi - ke - ne,

M M  $\text{♪} = 208$

ki - su', ki - vi no rit. vit - sa - kō - nō,

M M  $\text{♪} = 200$

ki - su', ki - vi vit - sa - kō - nō, vit - sa - kō - nō !

[Mängijad seisavad sõoris ja hoiavad parema käega kinni keskelt tala või parre külge kinnitatud kepist. Laulmise ajal liigutatakse kepi alumist otsa vastupäeva ringi, s. t. imiteeritakse käskiviga jahvatamist.]

Jahva', jahva' (no), kivikene,  
kiso', kivi (no) vitsakõnō!  
Kivi tuudu' (om) Kiiovasta,  
kivi vitsa' (küll) Vinnemaalta,  
5 kivipoolō' (küll) Poolamaalta,  
kivi karits (jal) kavvõdõsta.

Jahva', jahva' (no), kivikene,  
kiso', kivi (jal) vitsakõnō!  
Pereh tahtsō (õks) peenükeistä,  
10 esi tahtsō (ma') ilosata,  
latsō' tahtsō' (jal) ladusida,  
sulasō' küll (õks) sorõhida.

Jahva', jahva' (no), kivikene,  
kiso', kivi (no) vitsakõnō!

Laulnud Ivan Maarja ühes kooriga Petseri vallas, Säpina külas 1913. aastal. Viisi üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 964 (253) < ERA, Fon. 84-b). Sõnad kirjutanud J. Hurt Misso (Luhamaa) vallas, Hindsa külas 1886. aastal (H II 4, 487 (202)).

Märkus. Et tekst oli kirja pandud dikteerimise järgi, siis on laulmisel vajalikud lisasõnad ja täielikumad keeleformid esitatud valimiku koostaja poolt. Samuti juurde lisatud mängukirjeldus näitab kõige tavalisemat «kivijauhmisō» tegevust Setus.

## 2. KÄSIKIVI.

Mäe.

The musical notation consists of two staves. The top staff is in common time (2+4) and the bottom staff is in common time (8). Both staves have a key signature of one sharp. The lyrics are written below the notes:

1. Jau - ha', jau - ha', ki - vi - ke - ne,  
jau - ha', jau - ha', ki - vi - ke - ne, ki - vi - ke - ne!

Jauha', jauha', kivikene,  
kiso', kivi vitsakõnō!  
Tulgō', tulgō' jauhõmahe!  
(Kel umma') sõrmõkundi' kuslapuudsō',  
5 käevarrō' vahtõrasō',  
tuu tulgō' jauhõmahe,  
tuu ümbre ajamahe.  
Kiso', kivi, kitä', kivi,  
suurō naase suurmita,



Foto 1936. a.

«Kivijauhminõ» Setus.

10 jäätme naase jahvatusta.  
 Ammuks oodi sedä aigo,  
 sedä tunni tulõvata,  
 kuna (saa) üteh jauhõmahe,  
 üteh tüüdä tegemähe.

Laulnud Maarja Aurik, 45 a. vana, ühes kooriga Mäe vallas,  
 Suure-Rõsna külas 1948. aastal. Üles kirjutanud A. Garšnek ja E. Päss (TMM  
 ja KKI).

### 3. KETRAMINE.

Meremäe.

MM ♫ = 208

1-6. Ke - rä', ke - rä'. ket - so, va - la' vas - ki -  
 lan - ga ! Ú - ie tii vaar' - ko - he,  
 vaar' - kost söö - dü - le - söö - dü - ki - rä',  
 ki - ho - si', hai - na - lad - va' la - he - si'.

Mängijad — tüdrukud — istuvad pingil ning imiteerivad jalaga  
 vastu põrandat kõpsutades ketramist. Ise laulavad:

Kerä', kerä', ketso,  
 vala' vaskilanga!  
 Üle tii vaar'kohe,  
 vaar'kost söödüle —  
 5 söödükir'ä' kihosi',  
 hainaladva' lahesi'.

Peio ütel pedäjäst,  
 kaasa ütel kadajast:  
 «Kodo, kodo, neio nuuri!  
 10 Ime kotoh koolõnõs,  
 ese hinge hiidenes.»  
 Murõh, murõh imestää,  
 murõh, murõh esestää.  
 Esi tunnõ toimtsit,  
 15 esi lasõ labatsit,  
 meelest mehikuatsit.  
 Ketsoitaminõ.

Laulnud Natalja Karro, 36 a. vana, ja Anastasia Karro,  
 27 a. vana, Meremäe vallas, Hiljakeste külas 1930. aastal. Üles kirjutanud  
 E. Oja ja H. Tampere (ERA III 3, 73 (64) ja II 26, 285 (10)).

#### 4. LINAMÄNG.

Järvesuu.

A.



B.



ja - ta - taak. pri - da - l'oo - na l'oo - na,  
 C. l'oo - na pis - si - rot - ki pee - lo ,  
 pee - lo .

Tril-la - la, tri - la - la - la, tril-la, tril-la, tril-la - la!

Lauljad seisavad sõoris («pööräh»). Üks mängijaid, harilikult poiss, on sõõri keskel ning näitab refräänidे ajal, kuidas laulus esitatud töid tehakse.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno külvetäss!

Vot taak, vot jaak,  
votō jatō jatataak,  
pridal'oona l'oona, l'oona,  
pissirotki peelo, peelo.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno äestädäs!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno kakutassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno suitassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno likko viiäs!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno leost võõdas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno laotadas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno üles vōōdas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno kodo tuvväs!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno riihete pandas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno kolgitassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno rabatassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno suitassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno kursti pandas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno kuutslehe kakutas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis linno prääditädäas!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis kangast koetassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis hamōht ummōldassō!

Vot taak jne.

Ütle\_ks mullō, velekene,  
ütle' mullō, noorōkōnō,  
kuis hamōht sälgä aias!

Vot taak jne.

Aie sälgä velekene,  
aie sälgä vahtsō hammō,  
aie sälgä kir'olitse.

Trillala, trillallala,  
trilla, trilla, trillala!

Viimase refrääni ajal pöörduvad lauljad sõoris vastupäeva, panevad käed puusa ning tantsivad kargust. «Velekene» tantsib sõoris kasatskisammudega.

«Veiga mus'tinō ilo.»

Laulnud Anne Vabarna, 70 a. vana, ühes kooriga Järvessuu valas, Tonja külas 1948. aastal. Viisi üles kirjutanud A. Garšnek (TMM). Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud H. Tampere 1936. aastal (RKM II 57; 97/103 (1)).

### 5. LAEVAMÄNG.

Häädemeeste.



1. Lii-gu, lii - gu, lae-va-ke-ne, lii-gu, lii-gu, lae-va-ke-ne!

Mängijad istuvad ridamisi põrandale üksteise sülle ja kujutavad laeva. Eesmine mängija on laeva meister. Laulmise ajal õõtsuvad kõik taktis kahele poole.

Liigu, liigu, laevakene,  
liigu, laeva, linna alla,  
enne päeva Pärnu jõkke,  
enne koitu Koiva suhu  
5 siididega, niididega,  
veereviltse lõngadega,  
punasema paeladega!  
Liigu ikke, laevakene!  
Siiia käib sisse siidilaevad,  
10 nurgeti käib nualaevad.

Kapten tuleb laeva ostma, padi on tal suureks kõhuks, suur kruus käes. Teeb nagu jooks sellest viina, taarub ja komistab. Tema kaaslased, madrused, toetavad teda. Kapten küsib: «Kui kallis see laev on?» — «Kolm (neli, viis jne.) tuhat rubla,» vastab

meister. — «Kas kõva on?» — «Kõva, kõva! Sõidab Inglanti, Ollandi (jne.),» kiidab meister. Kapten haarab meistrist kinni, tõmbab laeva ja hüüab: «Mäda laev!» — «Kõva läev!» vastab meister. Istujad hoiavad üksteise ümbert kõvasti kinni, ja nii liigub laev kapteni ja madruste poolt veetuna üksest välja.

Mängiti harilikult kõrtsi juures rahva kogunemistel. Laevas oli kuni 20 inimest.

Laulnud Mari Lepp, 89 a. vana, Häädemeeste kihelkonnas, Orajõe vallas, Dreimani külas 1909. aastal. Üles kirjutanud A. Martin ja E. Juhanson (EUS VI 427 (15) ja 482 (70)).

#### 6. LAEVAMÄNG.

Karuse.

MM ♩ = 160

*sõl<sup>1</sup>* Sōu-a, lae-va, jōu-a, lae-va, sōu-a, lae-va,

sōn-na maa-le, kus need ku - ked kul-da joo-vad,

ku - ked kul-da, ka-nad kar-da, a-ned al - jas-ta

ō - be-dat, se - ad sel - ge - da ti - na - da,

va-res vas - ke - ra-ha-sii - da, va-res vaske - ra-hasiid.

Tul - ge lae - va la - u - ta - ma, lae - va pil - pud pil - lu - ta - ma!

Tüdrukud istuvad ridamisi põrandal üksteise sülle, hoiavad üksteise ümbert kõvasti kinni, õotsutavad kahele poole ja lavalad:

Sõua, laeva, jõua, laeva,  
sõua, laeva, sõnna maale,  
kus need kuked kulda joovad,  
kuked kulda, kanad karda,  
5 aned aljasta õbedat,  
sead selgeda tinada,  
vares vaskerahasida!  
Tulge laeva lautama,  
laeva pilpud pillutama!

Juuresolijad poisid võtavad kinni esimesest istujast ja püüavad mängijate ahelat katki tõmmata, «laeva lautada».

Mängiti pühade ajal.

Laulnud Leenu Aumann, 73 a. vana, Karuse kihelkonnas, Paatsalu vallas, Lõo külas 1933. aastal. Üles kirjutanud H. Tampere (ERA III 7. 91 (24) ja II 56, 271/2 (2) < ERA, Fon. 388-a).

## 7. NAERIMÄNG.

Karula.

A. MM  $\text{♩} = 146$

re<sup>1</sup> Ptruu Rii-ga rit-ku perrä! Lüü o-best, oi-a ki-näst,  
tuu pütt suu-la, kat's püt-tü kau-pa,  
lat-si-le sai-a, noo-ri-le  
nui-a, va-nu-le tu-ba-kut!



Sii om sin-nin see-me-na-kör, siī om kir-riv



kee-di-na-kör, to-hij va-ras jo va-ras-tō,



kar - ja - lats jo kak - sa - dō!

C. MM ♫ = 292



Tüdrukud («naerid» või «rõikad») istuvad maas üksteise süles. Naerivaht istub juures, kuid uinub. Seejärel ratsutab kepi seljas naeriste juurde üks poiss. Mängijad laulavad:

Ptruu Riiga ritku perrä!  
Lüü obest, oia kinäst,  
tuu pütt suula,  
kats püttü kaupa,  
5 latsile saia,  
noorilõ nuia,  
vanule tubakut!

Poiss jääb naeriste juurde seisma ning tahab neist esimest üles tõmmata. Mängijad laulavad:

Sii om sinnin seemenakör,  
sii om kirriv keedinakör,  
10 tohi\_i varas jo varastō,  
karjalats jo kaksadō!

Naerivaras tömbab esimest maasistujat, kuid kõik reas hoiavad üksteise ümbert kinni. Viimaks katkeb siiski ahel, poiss saab naeri kätte ja sõidab minema. Naerivaht ärkab, leiab, et naeris on varastatud ja hüüab ahastades: «Teiras-teiras, nakör kakasat, naba jätet!»

Mäng kordub, kuni kõik naerid on varastatud.

Laulnud Els Püss, 81 a. vana, Karula kihelkonnas, Karula vallas,  
Apja asunduses 1935. aastal. Üles kirjutanud H. Tampere ja S. Kutt (ERA  
III 7, 143 (23) ja II 115, 178/9 (5) < ERA, Fon. 445-c).

### 8. KULLIMÄNG.

Paistu.

MM  $\text{♪} = 224$

The musical score consists of ten staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp, and a common time signature. The tempo is marked MM  $\text{♪} = 224$ . The lyrics are: Kuut's, kuut's, kul-li-kei-ne, kuut's, kuut's, kul-li-kei-ne, naat's, naat's nab-ra-kei-ne, naat's, naat's, nab-ra-kei-ne! Oh si-na ul-lu. The second staff begins with a common time signature. The lyrics: kul-li-kei-ne, oh si-na ul-lu kul-li-kei-ne. The third staff begins with a common time signature. The lyrics: mis tu-lid mei-e ta-lu-le, mis tulid meie. The fourth staff begins with a common time signature. The lyrics: ta-lu-le? Meil on ka-na kamme-rin-na, meil on ka-na kamme-rin, ku-ke kul-la. The fifth staff begins with a common time signature. The lyrics: kel-le-rin-na, ku-ke kul-la kel-le-rin-na.

Mi-ne tōisele talu - le , mi-ne tōise-le

ta - lu - le , sääl on ka-na kōl-gus-san-na ,

sääl on ka-na kōl-gus - san-na , ku - ke kui - va

ör - re pea - le , ku - ke kui - va ör - re pea - le !

Uks mängijaid — «kull» — istub maas. Teised mängijad — esimene rea alguses «kukk», teised «kanad» — liiguvad üksteisest kinni hoides hanereas ümber kulli ning noomivad ja pilkavad teda lauldes:

- Kuut's, kuut's, kullikeine,  
naat's, naat's, nabrakeine!  
Oh sina ullu kullikeine,  
mis tulid meie talule?
- 5 Meil on kana kammerinna,  
kuke kulla kellerinna.  
Mine tōisele talule,  
sääl on kana kōlgussanna,  
kuke kuiva örre peale!
- 10 Mianes oli kullikeine?  
Kull kui einäkuhjakeine.  
Miande kulli pääkene?  
Nagu mōisa mōõduvakka.  
Miande kulli silmäkeine?
- 15 Nagu õbe-elmekeine.  
Miande kulli körvakeine?  
Nagu õbelehekeine.  
Miande kulli jalakeine?  
Jala kui jänessa jala.
- 20 Miande kulli küünekeine?

Nagu külä künnürauda,  
vallapoiste vaivaraua.  
Miande kulli ännakeine?  
Nagu tuuliluvvakeine.  
<sup>25</sup> Miande kulli sulekene?  
Sule suitsukarvalise.

Viimaks jäääb kukkanade reaga seisma kulli ette, kes teeb nagu kaevaks maad. Nende vahel toimub järgmine kahekõne: «Tere-tere, kull! Mis sa tiid siin?» — «Auku kaeva.» — «Mis sa selle auguga tiid?» — «Paa pane pääl.» — «Mis sa selle paaga tiid?» — «Vii pane sissi.» — «Mis sa selle viiga tiid?» — «Kanaku ke karva võta.» — «Mis nii kana-kuke sulle kurja teiva?» — «Opmani ua ja neitsi läätsä ja isändi erne seivä ärä.» — «No kun sa esi olid?» — «All mäe tei aida.» — «No kui pikk sii aid oli?» — «Maast taevas.» — «Kui lai ta oli?» — «Kui kirve laba.» — «Ja kui tihe?» — «Jõhvisõgel.» — «Ja kui paks?» — «Pajoniin.» — «Ja kus nii naise-latse sul oliva?» — «Nii kandsiva teibid kätte.» — «Mis sa võletad! Kas ma\_s näe, kui sa eilä sannalaval magasid: kärnäne pörss oli ammaste vahel ja leväpäts oli päetsen, koorekirn oli jalutsen ja võinapak oli naba otsan.»

Nüüd küsib kukkanade kullilt: «Kas sa kanu ka osta ta'ad?» — «Ta'as jah.» — «Mis sa paarist pakud?» — «Vana viis ja puultööst tagasi.» — «Kas sa seda kana ta'ad?» (Kukkanade osutab enda tagaolevate kanale; see näitab kullile jalga). «Ei ta'a.» — «Aga seda?» (Kukkanade pakub järgmist kana). — «Ei ta'a.» — Nii jõutakse viimaks rea lõpus oleva kana juurde. Kukkanade pakub: «Seda?» — «Seda ta'as jah.» — Kull püüab viimast kana kätte saada, kukkanade kaitseb. Rida ei tohi seejuures katkeda.

Kuut'skulli-mäng. Lauliku lapselõiges olnud see väga populaarne mäng.

Laulnud Mall Paulson, s. 1873. aastal, Paistu kihelkonnas, Holstre vallas, Pirmastu külas 1935. aastal. Üles kirjutanud R. Viidalepp ja O. Loorits (ERA III 7, 167/8 (7) ja II 115, 244/6 (7) < ERA, Fon. 454-c).

#### 9. LAMBAMÄNG.

Suure-Jaani.



[Mi - na oi-an ee - de ut-te, mi-na kaetsen taa-di karja.]



Teen ai-da , te - ri-tan teivast , vaskne vits ja raudne roigas.

«Jõulupühade mäng «Lammas».

Lammad istuvad kõrbu ühes summas unnikus maas ja karjane käib nende ümmer, kepp käes. Karjane laalab:

Mina oian eede utte,  
mina kaetsen taadi karja.  
Eit tiib mulle uue kuue,  
taat tiib targame'e kasuka,  
5 sinisiida sääresiida,  
punasiida paelusiida,  
kaleviida kapukiida!

Tiin aida, teritan teebast:  
kuusne vits ja raudne teevas,  
10 õbedane aiaroegas.  
Siia tiin ma undimulgu.  
Unt, tule metsest välla, uu!  
Vii metsa minia lammas,  
kisu ämma kierud silmad,  
15 jäta jälle memme lammas!

Uks tuleb tua nurgast välla karjatse juurde — sii on unt. Unt ütleb: «Tere, tere, miis!» Karjane küsib: «Mis sa käid?» — «Ema kässis sind kodu tulla.» — «Mis ma kodu otsin?» — «Tema kässis uue kuue mõetu tulla andma.» — «Kis mu lammid oiab?» — «Jumal ja all koer, ma isi viil kolmas.»

Karjane akkab kodu puule minema. Unt tömmab ühe lamma kinni ja lähab iki metsa poole. Karjane vaatab tagasi, näeb seda ja akkab urjutama: «Urjaa, unti! Urjaa, unti!» Siis võ'tatab koera, iki: «Võta! Võta!» Uks tentsik juuseb käpukile undile järgi, üks jalga sel'las, sii on koer, saba sel'las, ja augub iki ühtepuhku ja juuseb undi puule, kui unt lammaga lähab. Unt viib lamma tua nurka, paneb ta sinna maha ja jäeb isi seisma.

Siis akatakse jälle otsest piale ja tehasse nõnnakaua, kui lammad kõik kadund on. Siis akkab karjane lammid taga otsma ja unt lähab lammaste ette ja jäeb sinna seisma. Karjane küsib ühe ja teese vanema inimese käest, kis tuas on: «Kas oled mu lammid näend?» Niid ütlevad: «Ei ole näend.» Viimati lähab karjane undi ette ja küsib: «Kas sa mu lammid oled näend?» Unt ütleb kah: «Ei ole näend.» Karjane küsib: «Mis niid on, mis su sel'la taga on?» Unt ütleb: «Niid mud'u kibid, kännud ja liuad, lusikad.» Karjane ütleb jälle: «Neil ju villad sel'las ja silmad piias.» Unt ütleb jälle vastu: «Niid mud'u puuabemed ja oksaaugud.»

Eks siis karjane küsib: «Kas luba ut'etada on?» Unt lubab ja siis karjane utetab. Siis lammad akkavad kõik määgima ja panevad iki: mää ja mää. Siis karjane küsib: «Kas luba katsuda on?» Unt siis lubab katsu, ja siis karjane katsub lammid ja ütleb: «Sii mu oma lammas! Sii mu oma lammas» jne.

Siis karjane võtab puu, laseb undi teesest otsest kinni võtta, isi

võtab teesest otsest ja ütleb: «Katsume, kas lammad terbed on!» Eks siis lammad kargavad üle puu. Mõni kargab ilusti kahe jalaga üle, aga mõni on lombak, ei saa üle. Siis karjane ütleb undile ja tõreleb: «Näe, selle oled vigases teend.» Kui sedasi katsutud, siis on sii mäng otses.»

Viis saadud Mari Köstnerilt Suure-Jaani kihelkonnast, Vastemõisa vallast, Põhjaka külast 1890.—1896. aastal. Üles kirjutanud T. Köstner (H II 59, 512 (76). — Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud H. Raid Suure-Jaani kihelkonnast 1894. aastal (H II 49, 627/30 (4)).

Märkus. Viisi rütmiline põhikuju 1. värsis on esitatud valimiku koostaja poolt.

#### 10. LAMBAMÄNG.

Järva-Jaani.

Eit, tee kakku, ma läen karja!

Lauddi skandeerides: jumala toa eessa; || jumala toa ta|gai!

Eit, tee kakku, ma läen karja!

Mina aga oian eide utte,

kaitsen taadi kirju karja

jumala toa eessa,

<sup>5</sup> jumala toa tagaie!

Tuli aga susi suurest metsast,

karu körvekuusikusta,

viis metsa minija lamba,

kiskus ämma kriimu talle.

Laulnud Kai Kerna uk, 90 a. vana. Ambla kihelkonnas, Ambla vallas, Prümlti külas 1910. aastal. — Laul pärit lauliku sünnikohast Järva-Jaani kihelkonnast, Kuksma vallast, Roosna-Alliku mõisast. — Üles kirjutanud J. Välbe ja V. Rosenstrauch (EÜS VII 2568 (98) ja 2369 (186)).

#### 11. LAMBAMÄNG.

Kolga-Jaani.

Kar-ja mei-da saa-de-tas-se,

kep - pi      kät - te      lõi - ga - tas - se.  
 Su - si, tu - le      kar - ja,      vii sa met - sa  
 mi-ni - ja lammas, jä - ta jä - rel      memme u - te!

Karja meida saadetasse,  
 keppi kätte lõigatasse.  
 Susi, tule karja,  
 vii sa metsa minija lammas,  
<sup>5</sup> jäta järel memme ute!

«Hundi ja lammaste mängu viis. Inimesed kujutavad hunti, lambaid, koeri ja karjuseid. Kui kõik lambad on hundi viidud, siis hakatakse neid tagasi tooma, kujuures neid sunnitakse üle puu hüppama, et teada saada, kas lammas pole viga saanud. Kes üle ei hüppa, seda suitsutatakse ravitsemiseks öletulega ja pannakse uesti hüppama.»

Laulnud Aleksander Välbe, 57 a. vana, Laiuse kihelkonnas 1908. aastal. — Laul pärit lauliku sünnikohast Kolga-Jaani kihelkonnast. — Üles kirjutanud J. Välbe (EÜS V 1188 (71)).

## 12. HOBUSEMÄNG.

Harju-Jaani.

re <sup>2</sup>  
 1-4. ö - e - ke - sed,      el - la - ke - sed,  
 pa-ne-me sel-ga      uu-ed kuued,      pä-he uu-ed  
 pär-ju - ke - sed,      kät - te kroogi - tud kä-ik-sed.

4. värsi taoliselt lauldkaxe 8., 9., 12. jt. sarnased daktülo-trohheilised värsid.

Tüdrukud võtavad üksteise käe alt kõvasti kinni ja moodustavad sõõri, mis liigub aeglaselt edasi. Ringi sees, aias, on üks noorem poiss, kes kujutab hobust: hirnub, trambib ja hüppab. Väljaspool ringi on hobuse otsija, harilikult samuti poiss, kes käib mängijate ümber, suksutab ja vilistab. Sõõrilised (või erilised lauljad nende hulgas) laulavad:

Õokesed, ellakesed,  
paneme selga uued kuued,  
pähе uued pärjukesed,  
kätte kroogitud käksed,  
lähme oosta otsimae!  
Tuli aga vasta Iru poissi.  
Tere, tere, Iru poissi!  
Kas nägid minu oosta?  
Mis karva sinu obune?  
Ehti-aga-kõrbi, lehtilauku,  
sõra-aga-silma, sõrmuslauku,  
köis oli kuldene järella,  
vai oli vaskine seessa,  
õbedaine ohelikku.  
Läks ta läbi meie õue,  
tõmbas me tõrre õluta,  
raiskas ulga linnaksida.

Hobune hirnub aias ning otsib kohta, kust saaks välja tulla.  
Lauldakse:

Irnu, irnu, iie alli,  
karju ju, kalevi kõrbi,  
katsu, kas aeda tugeva!  
Kas on aeda meeste tehtud,  
või on aeda naeste tehtud,  
või on tidruku tinutud?  
Meestel on agune aeda,  
naeste aed on roikaaine,  
tidrukul tinutud aeda.  
Uppa, alli, kröpsa, kõrvi,  
katsu, kas aeda tugeva!

Sõõr jäab seisma, sõõrilised võtavad tugevamini üksteise käe alt kinni. Hobune hüppab tüdrukute kätele või katsub muul viisil auku aeda lõhkuda. Hobuse otsija suksutab ja püüab hobust välja aidata. Kui hobune pääseb välja, tuleb teine tema asemele ja mäng algab otsast. Vastasel korral jäab endine hobune edasi.

Laulnud Leenu Nikker, 62 a. vana, Harrju-Jaanii kihelkonnas, Peningi vallas, Kalesi külas 1913. aastal. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS X 1837 (9) ja 1910/1 (90)).

## 13. HOBUSEMÄNG.

Kuusalu.



1-6. o - bu - lt - ne , poi - si - ke - ne , kas nägid mi - nu



u - os - ta ? Mis karva si - nu o - bu - ne ?



Lou-na a - jal lo - he - kar - va , kesk-päi - tel pä -



e - va - kar - va , om - mi - kui o - rak - se - kar - va .



8. Vas - tap läks lä - bi kü - la - de .



12. Aas a - ga ae - sad ae - da - des - se .

**Obuline, poisikene,**  
kas nägid minu uosta?

**Mis karva sinu obune?**

**Louna-ajal lohekarva,**

**5 keskpäitel päevakarva,**  
ommikul oraksekarva,  
päevavierul virdekarva.

**Vastap läks läbi külade,**

**tegi pilla minneessa,**

**10 teise pilla tulleessa:**  
rikkus rangid, rikkus ruomad,

aas aga aasad aedadesse,  
päitsid piasta püöriteles,  
rangid kaelast raputeles.

Lauinud Anna Lilleberg, 70 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kiiu vallas, Salmistu külas 1911. aastal. — Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS VIII 2506 (46) ja 1430/1 (9)).

#### 14. HOBUSEMÄNG.

Kaarma.

Ir - nu, ir - nu, iir - ru - al - li,  
kat - su ae - da, kas saad väl - ja! Kui saad väl - ja,  
siis saad kae - ru, kui jääd sis - se, siis jääd näl - ga.

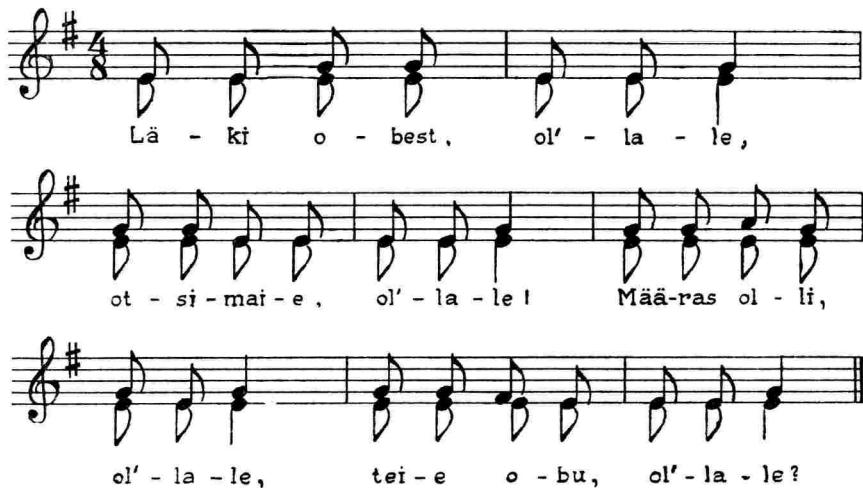
Irnu, irnu, iiru-alli,  
katsu aeda, kas saad välja!  
Kui saad välja, siis saad kaeru,  
kui jääd sisse, siis jääd nälga.

Mängijad-tüdrukud käivad sõoris ja laulavad. Sõõri sees on noormees, kes mängib «iire-alli» (s. t. hobust) ning püüab kogu aja üle teiste käte sõõrist välja hüpata, mida aga need püüavad takistada. Kui «hobune» suudab «aiaст» välja hüpata, on ta võitnud ja saab tüdrukult «kaeru» (pähkleid).

Üles kirjutanud D. Jakson Kaarma kihelkonnas, Kaarma-Suure vallas, Vaivere külas 1888. aastal (EÜS IV 695 (5)).

## 15. HOBUSEMÄNG.

Sangaste.



Refräään iga värsi keskel ja lõpus.

Kuule, kulla kõrdsimeesi,  
ol'lale,  
kõrdsinaine Kreetakõne,  
kas näiti mi obesta?  
Määnes ol'l ti obene?  
5 Linalakka, laukiotsa,  
kaputjalga, õrasilmä,  
köüds ol'l perän kullane,  
kammts kaalan karrane.  
Ollit külä orassen,  
10 tandsed külä tadrikun.  
Tule, susi, süü obene,  
murra maha musta märrä!

««Rink» käib, tüdruk on ringis ja üks rätike käes, raputab seda ja hirnub nagu hobune. Poiss on väljaspool ringi ja püüab tüdrukut üle ringi. Viimase värsi aegu antakse tüdruk ringist välja poisi kätte. Mäng otsas.»

Viisi kirjutanud A. Kiiss Sangaste kihelkonnas 1909. aastal (EÜS VI 209 (85)). — Teksti ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnas, Laatre vallas 1889. aastal (H II 31, 821 (2)).

## 16. HOBUSEMÄNG.

Mäe.

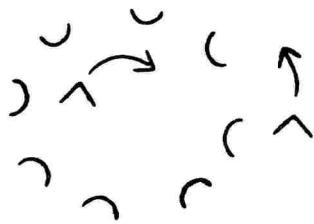
1-2. Hi - ro - kō - nō, hal - kō - nō, hei - ko,  
 lei - ko, hi - ro - kō - nō, hal - kō - nō,  
 hei - ko, lei - ko, mus-ta - kō - nō,  
 mu' ho - bō - nō, hei - ko, lei - ko,  
 mus-ta - kō - nō, mu' ho - bō - nō, hei - ko, lei - ko!

Mängijad seisavad sõoris («põöräh»), käed kätes ja laulavad:

Hirokōnō, hal'lkōnō,  
 heiko, leiko,  
 mustakōnō, mu' hobōnō!  
 Ar'a kattō ese hopōn,  
 viidi vel'lo varsakōnō.  
<sup>5</sup> Üü pikāli pümesi,  
 taivas vasinō valasi.  
 Kedā aia' ot'smahe,  
 kallist perrā kaemahe?  
 Ai õks orja otsmahe,  
<sup>10</sup> kar'alasta kaemahe.  
 Saa-as or'al otsitust,  
 kar'alatsõl kaetust —

ori otsō or'amaida,  
kar'alatsi kar'amaida,  
15 otsō põlда parōbit.  
Miä tetä', kohe minnä'?  
Minnä' eisi ot'smahe,  
kaldu' eisi kaemahe!  
Võti suitsō' sullu päältä,  
20 pätse' pääligu läveltä.  
Üü õks pikäni pümesi,  
taivas vasinō valasi.  
Hirokõnō, hal'lkõnō,  
mustakõnō, mu' hobõnō!  
25 Lätsi tuu mäe pääle,  
keeri tuu kingo pääle,  
koh oja' olt joosi,  
kingo' keedi humalita,  
hani' jal mänge mäe päälä —  
30 sääl suitsit sulbahudi,  
ummi päätsit pälmähüdi.  
Hiiro tul'l mano hirnõnna,  
musta mano muhaskõllõh.  
«Hirokõnō, hal'lkõnō,  
35 mustakõnō, mu' hobõnō!  
Koh sa' olli, ku ma' otsō,  
koh sa' käke, ku ma' käve?  
Kas sa' sõidi sõa alla,  
veere Vinne väe alla?»  
40 «Kuulõ', peenü peremiis!  
Ega ma' sõida\_s sõa alla,  
veerä\_s Vinne väe alla —  
ma' õks sõidi saja alla,  
veeri noorõ vele alla.  
45 Ku ma' sõitnu' sõa alla,  
haina' antu' ette halja',  
puura' ette mul puhudu',  
nisu' ette nessütedü'.  
Ku ma' sõidi saja alla,  
50 veeri noorõ vele alla,  
päähää\_ks pesti päädsetega',  
suuhtõ pesti suidsõtõga',  
pääst no\_ks pesti pääveri,  
suust pesti suuveri.  
55 Aia\_ks-nulka no aeti,  
niidukäärdo kääneti,  
haina' pantti ette hal'ltõdu',  
kubralehe' kobtõdu'.  
Kuulõ\_ks no, peenü peremiis!»

- 60      «Hiirokõnõ\_ks, hal'lkõnõ,  
mustakõnõ, mu' hobõnõ!  
Mis sullõ\_ks anti andis,  
poodötigi' puutis?»  
      «Kuulõ\_ks, peenü peremiis!
- 65      65 Anti no hannahõ hammõ',  
anti lehele linige',  
anti puusõlõ puutõ',  
anti kabjolõ kapuda'»  
      «Hiirokõnõ\_ks, hal'lkõnõ,
- 70      70 mustakõnõ, mu' hobõnõ!  
Kelle\_ks anni nuu' andõ',  
kelle poodi nuu' puutõ?'»  
      «Kuulõ\_ks no, peenü peremiis!
- Naksi\_ks no kodo tulõma,  
75      75 kallis kodo kalluma,  
vasta tul'l no vaenõlatsi,  
ilma imeldä' kananõ,  
hamõh säläh käüssildä',  
rüüd õks pääl proimilda',
- 80      80 vüü õks pääl päätildä',  
kapuda' jalah kundsõlda',  
kinda' käeh sõrmilda'.  
Kullõ\_ks no, peenü peremiis!  
Toolõ\_ks anni uma' andõ',
- 85      85 toolõ poodi ma' puutõ'.  
Miä tetä', kohe minnä'?»  
      «Hiirokõnõ\_ks, hal'lkõnõ,  
mustakõnõ, mu' hobõnõ!
- Läämi\_ks ar' kodo minemä,  
90      90 kallis kodo kalluma!  
Hiirokõnõ\_ks, hal'lkõnõ,  
ar' imp pakku paeku\_i',  
talli taadõ taaku\_i!»



Joon. 1.

Kui «põöräh saisja» lõpetavad laulu, algab mäng. Üks mängijaid läheb sõõri sisse «hobuseks», teine («peremees») jääb väljapoole. Kumbki liigub vastassuunas (vt. joon. 1.). Peremees küsib korra iga mängija käest: «Tere, tere, miis! Kas näi mu' hobõst?» — «A mis su' hobõsõl tähti ol'l?» — «Hõrasilm, kaptjalg, kuralõ poolõ kul-lõl, hüäle poolõ kai.» — Siis tõstab mängija vasaku jala üles ja näitab pere-

mehale, annab tunnistada, kas on tema hobune. Peremees sülitab maha: «Ptüi, ta olõ-õi' mu' uma!» Nii küsitleb peremees iga mängijat ja igaüks annab sama vastuse. Viimaks küsib peremees

hobuse käest, ja kui hobune näitab jalga, tunnistab peremees ta omaks ning hakkab kinni võtma. Mängijad ei lase peremeest «pöörä» sisse. Kui ta lõpuks vägisi pääseb sõori, püüab hobune sealt välja põgeneda. Lõpuks saab peremees hobuse kätte, paneb talle ohjad päale ja hakkab tuba mööda sõitma. Sellega on üks jäär mängu läbi ning hakatakse jälle uuesti otsast peale.

«Säntsit illa peeti vanast talsipühi paastu õga õdagu. Tsüra' ja tütreku' tul'l kokko ja mõnikord poolõni üuni nal'atödi.»

Laulnud Anni Orgmäe, s. 1919. a., ühes kooriga Mäe vallas, Suure-Rönsna külas 1948. aastal. Üles kirjutanud A. Garšnek (TMM). — Laulutekst ja mängukirjeldus on saadud Stepanida Linnalt Satserinna vallast 1929. aastal. Üles kirjutanud T. Haak (S 11101/8 (2)).

### 17. NÖELAMÄNG.

Kuusalu.

A.

1-2. Not - ku, not - ku, neu - lu - ka - ne,

B.

not - ku, neu - la sil - mi - kä - ne!

19-22. Üp-pä, neu-la, ja karga, neu-la, tie, neu-la,

ja - lad te - rä - väks, sää, neu-la, ja sää - ri - ja - ni,

kat - su, neu - la, ja kam - pi - ja - ni!

Mängijad, enamasti tüdrukud, seisavad pikas reas üksteise selja taga ning hoiavad üksteise puusadest kinni. Rea eesotsas on kaks

o	— lauljad	lauljat, rea lõpus nõela otsija, nende vahel «nõelad» (vt. joon.). Mängijad seisavad ühel kohal, kuid kõigutavad end laulmise ajal kahele poole ning lõovad jalgadega takti kaasa. Rea alguses asetsevad lauljad laulavad (kahekesi lauldes on üks eeslaulja, teine järelalaulja):
x }		
x }	— nõelad	
x }		
x }		
x }		
□ — nõela otsija		

Notku, notku, neulukane,  
notku, neula silmikäne!

Ärap kadus neulukane,  
ärap neula (ja) silmikäne.

5 Neul ei kadund maadessani,

kadus tüödä tehjessani,  
ommelles udulinada,  
paikajes vana palaka,  
tehjes pienita peiusärki,

10 tittesärki tikkajessa,  
lapsesärki lappijessa,  
käüspihtha kirjutajes,  
uuta ruoka rakkendajes.

Kanermasse krapsatiie,

15 sarapikkuge sadasi,  
elksat iire-erneesse,  
nilksatas nisu-üässe,  
sadi saiataiginasse.

Laulu järel tuleb nõela otsija rea lõpust, jäab lauljate ette seisma, nagu otsiks midagi. Esimene laulja küsib: «Mis sa etsid?» — «Etsin neula». — «Mis siel neula silmas oli?» — «Üks sinist, toine punast, kolmas kullakarvalist.» — «Mine vahi meie ukse iest seinast» (või: «Mine etsi meie ahju päält, peraseinast, kambrist, nurgast, ukse korvast seinaraust» jne.). Sellepeale läheb nõela otsija rea lõppu nõela võtma. Nõel, viimne mängija reas, hakkab ümber mängijate jooksma ja püüab lauljate ette seisma jäädva. Kuid nõela otsija ei lase seda, vaid ajab nõela taga ja püüab teda kätte saada. Sel ajal laulavad lauljad rõõmsamalt ja kiiremalt:

Uppa, neula, (ja) karga, neula,

20 tie, neula, jalad teräväks,  
sää, neula, säärileni,  
katsu, neula, kanduleneni<sup>1</sup> —

<sup>1</sup> Var.: sää, neula, (ja) säärijani, katsu, neula ja kampijani.

kas sie neul on säädnud sääred  
ja teinud jalad teräväks!

Otsija ajab nõela niikaua taga, kuni ta kätte saab või laul lõpeb. Kummalgi puhul jäab nõel rea algusse, lauljate ette seisma. Vahel loetakse ka siis tagaajamine lõpetatuks, kui nõel saab lauljate ette ritta karata. Pärast seda läheb otsija jälle oma vanale kohale tagasi, lauljad hakkavad laulu otsast peale ning mäng kes tab, kuni kõik nõelad läbi jooksevad.

Laulnud Mai Kravtsov, 68 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Tapurla külas 1913. aastal. Viisi kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 1121 (573–574) < ERA, Fon. 124-h). Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud G. Vilberg 1911. aastal (EÜS VIII 1539 (22) ja EKirj. 1920, 49/50 (1)).

#### 18. SÖELAMÄNG.

Risti.

1-5. Laena sõe-la, lan-gu - ke-ne! Ma sõelun si - e  
a - ga - naid: tä-na mi-na sõe - lun  
tan-gu - ja - hu, om-me sõe-lun od-ra - ja-hu,  
tu - na - om-me vee - re - tan veed pea-le.

Mängijad seisavad reas üksteise selja taga, esimene neist on sõela omanik. Eemalt tuleb tema juurde sõela laenaja ning laulab (reasseisjad peale esimese on kogu dialoogi kestel kooriks):

Laena sõela, langukene!  
Ma sõelun sia aganaid:  
täna mina sõelun tangujahu,

omme sõelun odrajahu,  
5 tuna-omme veeretan veed peale.  
Minu vend läks eile sõjasse,  
ta tuleb koidikul kodusse,  
enne valged vainule —  
sõja-agaga-leivad sõtkumata,  
10 Arju kakud kastemata,  
Riia leivad ristimata,  
Pärnu leivad pärmita.  
Sõda on rikkund meie õue,  
Roots meie rajatänavad ja  
15 kuri küla kaevusid ja  
vaenu meie värvavad.

Sõela omanik vastab:

Ei või laenata, langukene!  
Sul on suurelised sulased ja  
ülemeelsed ümmardajad,  
20 viskavad sõela sõnnikusse —  
siga rikub sõela põhja,  
varsakene vaka põhja.

Sõela laenaja:

Laena ikka, langukene!  
Ma toon teie sõela kätte,  
25 ma panen kojas koogu otsa,  
paja-äärase varna otsa,  
seina-äärase singelusse,  
rohu-aasse rõngelusse,  
väravasse vaia otsa.

Sõela omanik:

30 Võta, võta, langukene,  
võta kojast koogu otsast,  
paja-äärase varna otsast,  
seina-äärase singelusest,  
rohu-aeast rõngelusest,  
35 väravasta vaia otsast.

Kõik mängijad laulavad koos:

Olge tuulel tugevad ja  
olge väljal vägevad ja  
olge liival libedad!  
Hüppä, sõela, karga, sõela,  
40 tee sa teravaks sõela jalad —  
nüid tuleb kinnivõttemine!

Sõela laenaja astub omanikule ligemale ja teretab: «Tere, tere!» — See küsib: «Mis sa otsid?» — «Sõela.» — «Kust ta ära kadus?» — «Jahu-astjast.» — «Mis seal sees oli?» — «Tükk tangu, teine jahu, kolmas kes'a.» — Nüüd näitab peremees kõige viimasele reas ja küsib: «Kas see?» — «Jah, see.» — Tulija tahab vii-

mäst mängijat kinni võtta, see aga põgeneb eest. Lõpuks siiski püütakse ta kinni ning viiakse rea ette seisma. Mäng kordub, kuni kõik «sõelad» on asetatud rea algusse.

Üles kirjutanud J. Truušmann Risti kihelkonnast, Nõva vallast 1888. aastal (ERM 37, 65 (3)).

Märkus. Viisi variatsioon 5. värsis esitatud valimiku koostaja poolt.

### 19. PAJAMÄNG.

Rõngu.

A.

Aeglaselt.



1-2. Lai-na pa-ta, lan-gu-kō-ne, mul-le kiis-su kii-tä!

B. Õige ruttu.



11-12. Kos sa tuu paa pan-nid, mes ma sulle ei-lä en-ni?

Üks naine istub pingil ja võtab lapse või puuhalu pajaks sülle. Teine läheb istuja juurde pada laenama, lauldes aeglasele ning haledalt:

Laina pata, langukõne,  
mulle kiissu kiitää,  
ahunide avvutada,  
kuiva kala kupata!

5 Võõra Võrust tuleva,  
onupoja Otepäst,  
lelläpoja Läänemaalta,  
oma velle Vil'ändist,  
tädipoja Tartumaalta,  
10 tsödsepoja Poolamaalta.

Istuja vastab õige ruttu ja pahandavalt lauldes:

Kos sa tuu paa pannid,  
mes ma sulle eilä anni,  
eilä anni, toona kinkse?  
Mes sa tuled jälle otsma!

Paja paluja vabandab:

15 Panni paa murule,  
murule muldre pääle.  
Saks sõit saaniga,  
maamiis maaniga,

poiss puuriiga,  
20 kiltre kirivä litaga,  
opman alli obesega —  
leivä katski: kill-köll!

Paja omanik pahandab uuesti:

Mes sa\_s kanna kammerisse,  
viinu alla kellerisse,  
25 mes sa jätid murule,  
murule muldre päale?!

Vastus:

Sinnä külm ärä külmet,  
sinnä all ärä allit.

Paja omanik käsib nüüd:

Tuu tüki minu näitä,  
30 paakörva mu kõnelda,  
paavang mu kaeda,  
paapõhi mu tunnista!

Kuid neidki pole enam alles:

Kost saa tüki sinu näitä,  
paakörva su kõnelda,  
35 paavang su kaeda,  
paapõhi su tunnista —  
varas na ärä varast,  
kuri miis na ärä viis!

Lõpuks siiski laenatakse uus pada. Istuja annab oma sülest  
lapse või puuhalu paja palujale, kes nüüd laulab õige ruttu ja  
rõõmsalt:

Minu pada ää pada,  
40 ää pada, elle pada,  
elle pada, illus pada,  
kiib külmä kivi pääl  
ilma puida tõrvasida,  
ilma nooriltä mihiltä.

Mäng kordub, kusjuures paja saaja istub nüüd pingile ja keegi  
teine läheb pada paluma.

Laulnud Linda Kurrg Rõngu kihelkonnast, Aakre vallast, Pühaste  
külast 1904.—1905. aastal. Üles kirjutanud P. Kurrg (EÜS II 12 (26) ja  
52/4 (26)).

## 20. PAJAMÄNG.

Karksi.

1-2. Mis te ol - lid oo - le - tu - me, kiis - ke, kaas - ke,  
 oo - le - tu - me, mee - le - tu - me, kiis - ke . kaas - ke!

Mis te ollid ooletume,  
 kiiske, kaaske,  
 ooletume, meeletume,  
 viisid paa vii päale,  
 jätid paa järve päale!  
 5 Tulli külm, külmets paa,  
 tulli all, allats paa.  
 Saks sõits saaniga,  
 maamiis maaniga,  
 kilter kirju korjuga,  
 10 olli pikk tal piidsavars,  
 olli lai tal laksivars,  
 pututs roosa-otsaga,  
 lask tema laksivarrega —  
 pada lõhki paugateli,  
 15 vitsa mõtsa viirateli,  
 tüki mõtsa tümateli.  
 Langukeise, linnukeise,  
 tooge tüki mede näätä,  
 paavangu me valate,  
 20 paavitsa me viliste,  
 paatüki me tūmiste!  
 Võtke kuast, võtke koogust,  
 võtke aidast anksi otsast!  
 Nõnda sai ma paa pangilise.

Laulnud Ann Kukk, 61 a. vana, Karksi kihelkonnas 1908. aastal. Üles kirjutanud A. Martin ja P. Tatz (EÜS V 235 (71) ja 435/6 (124)).

## 21. ÖLLETEGEMISEMÄNG.

Helme.



Kü - lä ve - li , ü - vā ve - li , kii - ge , kaa - ge !

Külä memme, ää memme,  
anna meile linnassid,  
linnassid, umalid,  
kesvi üvvi

5 meile pühis olles tetä,  
kallis ajas anikes!

Aituma andemesta,  
kalli oole kandemesta,  
pikä oole pidämesta!

10 Tuhand tulgu sul jäilile,  
sada saagu asemele!

«Sedä mängu mängites nii: Üits näidudest võtt prundi vai  
pöllerüppü üles ja käü üte inemise mant töse manu ja laulab edi-  
mest värsi palleja-tooniliselt. Ainult inemise nimi om muutlik,  
kelle käest ta küsüs: kas olgu külä memme, noorik, essä, veli vai  
näidu jne. Nii nimmat, kui inemine om.»

Viisi kirjutanud K. Ruut Helme kihelkonnast enne 1908. aastat (EÜS V 1584 (7)). Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnast, Laatre vallast 1888. aastal (H II 31, 755 (1)).

## 22. VOULIMÄNG.

Kuusalu.



mi - na vou - li ja ri - kas vou - li ja



mi - na vou - li ja ri - kas vou - li .

Mängijad liuvavad rongis ja laulavad:

Mina vouli ja rikas vouli,  
mul on rikkust ja rahada,  
palju piendä penningida,  
vana vasketaalderida,  
5 viel on aidassa varada,  
siasingid ja lambakambid.

Nüüd tuleb rongi eestvedaja juurde üks mees — kaupmees — ja ütleb: «Peremees, tere!» Peremees küsib, mis kaupmees soovib. See nimetab, mis kaupa tal tarvis on, näit. liha, herneid jne. Seejärel läheb rongi tagatipust üks mängija kaupmehele nõutud kubaks. Seda (s. t. laulu ja kahekõnet) korratakse niikaua, kuni jäääb ainult kaks mängijat järele. Need hakkavad nüüd laulma:

Mina vaene moisapoltaja,  
moisapoltaja, taluhävitäjä,  
äräp sőin siasingid,  
10 siasingid, lambakambid.  
Tule üks mulle, tule üks mulle!

Nüüd võtavad nad endile ühe mängija juurde. Seda korratakse niikaua, kuni kõik mängijad jäalle rongis on.

Laulnud Eva Velström, 51. a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Virve külas 1911. aastal. Viisi kirjutanud K. Viljak (EÜS VIII 2532 (156)). — Sõnad ja mängukirjeldus on saadud Eva Aamanilt Krimmist, Sõrt-Karaktsora asendusest 1899. a., kuid pölvnevad Kuusalu kihelkonnast, Kolga vallast, Leesi külast. Kirja pannud K. Salström (H III 29, 748/50 (13)).

### 23. KUNINGAMÄNG.

Harju-Jaani.

The musical notation consists of two staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (indicated by '1-8'). The lyrics for this staff are: 'Oh, ku-ning, ku-nin-gu-ke-ne, miks sa mul-lu'. The second staff continues with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature. The lyrics for this staff are: 'meil ei tul-nud, tu-na-mullu tul-nud meile,'. The music features various note values including eighth and sixteenth notes, and rests. The notation uses standard musical symbols like dots for stems and vertical lines for bar lines.

kui jooksid jõ-ed      ö - lu - ta ,      välijad vir-re - ta  
 va - la - sid ,      mäed jo män-gi - sid      mö - du - da ?  
 Nürud tu-lid al - val - la      a - jal - la ,  
 ke - va - di - sel      keh - val a - jal .

«Kuningas», meesterahvas, istub keset tuba järil. Teised mängijad, tüdrukud ja poisid, käivad läbisegamini tema ümber. Lauljad laulavad:

Oh kuning, kuningukene,  
 miks sa mullu meil ei tulnud,  
 tunamullu tulnud meile,  
 kui jooksid jõed õluta,  
 5      väljad virreta valasid,  
 mäed jo mängisid mõduda?  
 Nüüd tulid alvalla ajalla,  
 kevadisel kehval ajal —  
 nüüd sina riisud riideeida,  
 10     piast sina riisud pärgeaida,  
 kaelast kaelakordesida,  
 sõrmest riisud sõrmuksida.  
 Kelle kord tuleb ette minna,  
 kelle elme eitemine,  
 15     kelle pärja peastemine,  
 sõrmuksete süskemine,  
 keekorra kinkimine?  
 Mari elme eitemine,  
 Mari pärja peastemine,  
 20     sõrmuksete süskemine,  
 keekorra kinkimine.

Kui lauldakse «Mari (või kellegi teise) elme eitemine» jne., siis peab nimetatud tüdruk (vahel ka poiss) mingi pandi andma. Niiviisi laulus tüdrukute (ja poiste) nimesid nimetades, võetakse kõigilt pandid. Seejärel tuleb pantide lunastamine. Pantide hoidja on kuningas. Pandi lunastaja läheb tema juurde ja teretab: «Tere, tere, aus kuningas!» — «Jumalime, armas laps! Mis sa tulid seie?» — «Oma panti ää lunastama.» — «Millal sa pandi panid seie?» — «Pühade (kadripäeva, mardipäeva jne.) aegu.» — «Mis pant sul oli?» — Pandi lunastaja seletab, seejuures tihti kaudselt, vastavate rahvalike ütlustega ja kõnekäändudega jutustades. — «Mis sa lubad selle eest teha?» — «Ükskõik, mis kuningas peale paneb.» — «Mine üúa oma peigmehe nime ahjust (too 25 valet ja 10 tõtt õuest; anna viie sulase palk; too nina otsas lund jne.).» Täidab pandi lunastaja nõutud ülesande, saab ta pandi kätte, ja kuningas hakkab teiste eest «lunastushinda» määrama.

Laulnud Liisu Kuuse, 60 a. vana, Harju-Jaani kihelkonnas, Anija vallas, Kehra külas 1911. aastal. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS VIII 2494 (6) ja EKIrj. 1920, 152/3 (22)).

#### 24. KASSIMÄNG.

Muhu.

MM  $\text{♪} = 154$

Tulli kiissu      kii-lu-sil-ma      ja tu-li kas-si  
1)  
nõela-ända,      viis muku-hid      kui-ve-masta,  
ra-su-sed      ta-he-ne-mast ja...  
1) var.  
kü-lal o-li vies-ta      kah-ju.  
1) var.  
mies pe-rest ja      köis kü-las-ta.

Mängiti jõulude ajal. Lauljad seisid ringis, kõvasti üksteise vastu. Torupill mängis. Üks mängija — vanamees — oli keskel kassiks, tegi kassihäält («kiub ja näub ühtejoont»), õllekapp piimamollik s ees. Kass kaapis ja tahtis käpuli teiste vahelt välja pugeda. Kes laskis kassi välja, seda hakkasid teised karvust kiskuma.

- Lähme, lähme, köeme, köeme,  
lähme mööda mölderida,  
kaudu Tusti kamberida.  
Mis Tustil tehtanesse?
- 5 Tustil ärga tapetasse.  
Ma sai kuid kulbitääve,  
rasvasid ruandatääve.  
Pannin kuid kuivama ja  
rasvased tahanemaa
- 10 keebade kibide peale,  
palavate paade peale.  
Tulli siis kiissu kiilusilma,  
siis tulli kassi nõelaända,  
viis mu kuid kuivemasta ja
- 15 rasvased tahanemasta  
keebade kibide pealta,  
palavate paade pealta.  
Ma lõi kassi kämbeliga —  
kass es karda kämbelida;
- 20 siis töin pinust pitka vitsa —  
kass siis kartis pitka vitsa.  
Kass läks karates kaose,  
saba jäi salveste vahele.  
Siis anti käsku külase:
- 25 mees külasta, köis peresta,  
kubja perest kümme köita.  
Viis oli uuta villaköita,  
neli uuta niineköita,  
kaks uuta kanepiköita.
- 30 Siis akkasime kassi katkestama,  
kassi aisu armastama.  
Sai see kass siis kalda peale,  
iirid tulid kassi irvitama,  
rotinaised naerma kassi:
- 35 «See-see, see-see, kassikene,  
see o sinule parasa!  
Kus sa mu isa, ema pannid  
ja mu viisi venda pannid,  
viie venna lapsukesed?!»
- 40 Sai see kass siis kalda peale,  
siis akkasime aru pidama,  
mis sest kassist suajanesse.

Pea pealt saab peiukingad,  
 nina pealt saab neiukingad,  
 45 seljast suurest sõidusuapad,  
 kõhu alt kõvasirihmu,  
 sääreeluust saab sängisambad,  
 ännast ärjarahkemita.  
 Kelle küined peasenesse,  
 50 selle karvad katkutasse.

Laulnud Irina Oidekivi, 77 a. vana, Muhu kihelkonnas, Muhu-Suurevallas, Kantsi külas 1949. aastal. Viisi kirja pannud H. Tampere (RKM/II 57, 82 (3)). — Sõnad ja mängukirjeldus saadud Ingel Väärtnöult, 82 a. vana, Muhu kihelkonnas, Muhu-Suurevallas, Soonda külas 1937. aastal. Üleskirjutanud R. Viidalepp (ERA II 130, 161/4 (4)).

## 25. ÄTSEMÄNG.

Kaarma.

1-2. Meil on kes - kel ke - na ät - ses,  
 ke - na ät - ses, roo - si - ät - ses.

Enamik mängijaid liigub sõoris, üks on sõori keskel, istub maas («ätses»), kaks mängijat könnib väljaspool sõori. Lauldakse:

Meil on keskel kena ätses,  
 kena ätses, roosiätses:  
 sehest siiru-viiruline,  
 päält ta kullakarvaline,  
 5 vahelt vasevaaruline,  
 alt ta õlisinine.  
 Ein, rein, taane rein,  
 see ei ole taane rein —  
 10 sii on latist laotud,  
 sii on kivist kojutud,  
 sii on tehtud uusi aedu,  
 uusi aedu, irsi-aedu,  
 siia pole mullu mulku jäetud,  
 tunamullu tutermulku.  
 15 Ma tahan siia mulku võtta,  
 mulku võtta, auku jäätta.

Viimase kahe värsi ajal võtavad ümber sõõri käijad sõõrist kaks mängijat. Laul algab uuesti otsast ja kordub niikaua kui kõik sõõrised on eemaldatud. Nüüd tõuseb «ätses» üles ja püüab põgeneda.

Üles kirjutanud V. Jakson Kaarma kihelkonnas, Kaarma-Suure vallas, Vaivere külas 1889. aastal (EÜS IV 464 (32)).

## 26. NUKUMÄNG.

Paistu.



1. Va-a-ta-me Jaa-ni pää-le, jaa-ni-ku, jaa-ni-ku .

Jaanitule juures mängiti nukku. Tüdrukud võtsid üksteise käest kinni ja moodustasid ringi. Keskel olid kaks tüdrukut («nukud») ühe liniku all, kes pidid imiteerima ehtimist nagu laulus näidatud.

- Vaatame Jaani päälle,  
jaaniku, jaaniku,  
ka Jaani silmä teräve,  
ka Jaani jala jämede,  
ka Jaani pää kahara!
- 5 Kui Jaanil silmä teräve,  
sis Jaanil rüü terätse;  
kui Jaanil jala jämede,  
sis Jaanil odra jämede;  
kui Jaanil pää kahara,
- 10 sis Jaanil kaara kahare.
- Ehi, ehi, nukukene,  
saa vaest valmiessa!  
Aa selga ame linane,  
pääle pihta peenikene!
- 15 Aa jalga suka sulitse,  
otsa pane kenga käbetse,  
seo pääle siidipaela!  
Pane rinda suure sõle,  
kui sii kuu taevaenna;
- 20 sõrme liida sõrmusida,  
kui neid tähti taevaenna;  
kaala eida elmekõrra,  
kui kõrra kanamuneje!
- Ehi, ehi, nukukene!
- 25 Joose versta Venemaale,  
sada versta Saksamaale!

Viimaste värsside puuhul lasti ringis käed sealt kohalt lahti, kust poisiid, kes olid väljaspool ringi, seisid kõige kaugemal. «Nukud» joooksid ringist välja, poisiid neile järele kinni püüdma. Seni kui joosti, lauldi ringis edasi:

Tule kodu, nukukeine!  
Nukul kangas kammerinna,  
linane ligi lageda,  
30 peenikene peelte pääl,  
suga röögib surma, surma,  
niitsvarva vaeva, vaeva!  
Tule kodu, nukukeine!  
Peiu ikeb sul perana,  
35 kaasa ikeb kammerinna.  
Tule kodu, nukukene!

Kui «nukud» püütakse kinni ja tuuakse tagasi või nad ise jõuvad tagasi, valitakse uued «nukud», ja mäng algab uuesti otsast peale.

Viisi üles kirjutanud A. A. Borenius-Lähteenkorva Paistu kihelkonnast 1877. aastal (SKS, Lähteenkorva nr. 353). — Tekst saadud Liisu Mäelt Paistu kihelkonnast, Holstre vallast 1906. aastal. Üles kirjutanud J. Sakkeus (EÜS III 426/8 (109)). — Mängu kirjeldus J. Jungi kirjapaneku põhjal Halliste kihelkonnast, Abja vallast 1888. aastal (H II 22, 253/6).

## 27. LEINAMÄNG.

A.

Kuusalu.

1. Lei-na, lei-na - neit-si - kä-ne!

B.

61. Ü - les, rie - mu - neit-si - kä - ne,

ü - les, rie - mu - neit-si - kä - ne!

1) var.



Mängijad (tüdrukud) moodustavad ringi. Keskel on üks tüdruk, rätk üle pea. Lauljad laulavad pikamööda, haledasti. Seesolija nutab, kui lauldakse, et tal isa, ema jne. on surnud. Alguses on ta julgem, seisab sirgemalt. Kui aga edasi lauldakse, et õde, vend surnud, langeb ta ikka rohkem kokku, aga teate juures, et peiu surnud, langeb ta täiesti maha ning nutab suure häältega. Laulu sõnad on järgmised (A-viisil):

- Leina, leinaneitsikäne,  
votta kätte leinarätti,  
kätte leinatsed käüksed,  
üle leinaümberikku —  
<sup>5</sup> juba su isä surije!  
Isä auda kaevatanne  
süldä ühiksä sügävä,  
viru küünär kümmeneksi.  
Kesse toi sinule tietä?  
<sup>10</sup> Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
Leina, leinaneitsikäne,  
votta kätte leinarätti,  
<sup>15</sup> kätte leinatsed käüksed,  
üle leinaümberikku —  
juba su emä surije.  
Emä auda kaevatanne  
süldä ühiksä sügävä,  
<sup>20</sup> viru küünär kümmeneksi.  
Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
<sup>25</sup> Leina, leinaneitsikäne,  
votta kätte leinarätti,  
kätte leinatsed käüksed,  
üle leinaümberikku —  
juba su ode surije.  
<sup>30</sup> Ue auda kaevatanne  
süldä ühiksä sügävä,  
viru küünär kümmeneksi.  
Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
<sup>35</sup> korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
Leina, leinaneitsikäne,  
votta kätte leinarätti,  
kätte leinatsed käüksed,  
<sup>40</sup> üle leinaümberikku —  
juba su venda surije.

Venna auda kaevatanne  
süldä ühiksä sügävä,  
viru küünär kümmeneksi.  
45 Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
Leina, leinaneitsikäne,  
50 votta kätte leinarätti,  
kätte leinatsed käüksed,  
üle leinaümberikku —  
juba su peigu surije.  
Peiu auda kaevatanne  
55 süldä ühiksä sügävä,  
viru küünär kümmeneksi.  
Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
60 aragas häitse ääni.

Kui juba kõik «surijad» lauldud ja neiu kõige suurema kurvas-tuse — peiu surma on ära kannatanud, hakatakse talle laulma (**B**-viisil):

Üles, riemuneitsikäne,  
votta kätte riemurätti,  
kätte riemutsed käüksed,  
üle riemuümberikku —  
65 vielap sul isä elussa!  
Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
Üles, riemuneitsikäne,  
70 votta kätte riemurätti,  
kätte riemutsed käüksed,  
üle riemuümberikku —  
vielap sul emä elussa!  
75 Kesse toi sinule tietä?  
Lindu laulis liial kielel,  
korpi üüdis suurel kurgul,  
aragas häitse ääni.  
Üles, riemuneitsikäne,  
80 votta kätte riemurätti,  
kätte riemutsed käüksed,  
üle riemuümberikku —  
vielap sul ode elussa!  
Kesse toi sinule tietä?  
85 Lindu laulis liial kielel,

korpi üüdis suurel kurgul,  
 aragas häitse ääni.  
 Üles, riemuneitsikäne,  
 votta kätte riemurätti,  
<sup>90</sup> kätte riemutsed käüksed,  
 üle riemuümberikku —  
 vielap sul venda elussa!  
 Kesse toi sinule tietä?  
 Lindu laulis liial kielel,  
<sup>95</sup> korpi üüdis suurel kurgul,  
 aragas häitse ääni.  
 Üles, riemuneitsikäne,  
 votta kätte riemurätti,  
 kätte riemutsed käüksed,  
<sup>100</sup> üle riemuümberikku —  
 vielap sul peigu elussa!  
 Kesse toi sinule tietä?  
 Lindu laulis liial kielel,  
 korpi üüdis suurel kurgul,  
<sup>105</sup> aragas häitse ääni.

Iga elusolija puhul muutub neiu järjest rõõmsamaks, kuni peiu nimetamise juures ta hakkab otse tantsima ja hüppama. Ka laul muutub lauljail sellekohaselt rõõmsamaks. On kõik «surnud ellu» laulduid, lõpeb mäng.

Mängu huvitavus seisab selles, kuidas seesolija oskab edasi anda oma tundmusi. Nende avaldamises on isegi «meistreid» olnud. On olnud juhtumeid, kus leinaja on nii südamest nutnud, et pisarad tilkusid silmist ning tegid teistelgi «südame kurvaks».

Laulnud Mai Kravtsov, 67 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Tapurla külas 1911. aastal. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS VIII 2529 (143) ja EKirj. 1920, 91/2 (14)).

## 28. VÖÖKUDUMINE.

Meremääe.

MM  $\lambda = 168$

Ku - a      vüüd      koo - gu - list,



«Ilo lihasöögi aigu.

Üts naistörahvas um imä, kel tütre'. Timä istus, kuda vüüd ja laul:

Kua vüüd koogulist,  
 haara vüüd hangulist.  
 Imel pal'lo tüterit,  
 um iks pal'lo, kohe panda',  
 5 um liiga, kohe liitä'?  
 Olös kos'a' kost tulösi',  
 olös viina' kost veeräsi',  
 ärä üte ma annasi',  
 kats tükkü kaalutasi',  
 10 poolol toobil ma müusi',  
 katol klaasil kaotasi'.

Kos'a' tulöva', rikka' kos'a', joova' viina. Kosilanõ kõnõlõs: «Ma tulli tüwärd kosima.» Imä küsüs: «Kuvva tüwärd?» Kosilanõ kost: «Annõ nimelist.» Imä: «Midä tüüs annat?» Kosilanõ: «Panõ kirjo kirotamma ja pillu pilutamma.» Imä: «Midäs talle süvvä annat?» Kosilanõ: «Säksa süüki süvvä' ja säksa juuki juvva.» Imä: «Kohes tiä magama panöt?» Kosilanõ: «Koti päale ja pad'a päale panõ magama.» — Nüüd ütles imä: «Mine' är! Anna-ai! Olõ-õ' mu tütre' nii harinu.» — Imä võta-ai' rikast kosilast.

Imä laul jäl' niisama kui innegi. Tulöva' vaesõ' kos'a', joova' viina. Kosilanõ: «Ma tulli tüwärd kosjollõ.» Imä: «Kuvva tüwärd?» Kosilanõ: «Annõ nimelist.» Imä: «Midä tüüs annat?» Kosilanõ: «Panõ lambalauta laulatamma.» Imä: «Midäs talle süvvä' annat?» Kosilanõ: «Kesvä kihukõist, kaara kahukõist.» Imä: «Kohes tiä magama panöt?» Kosilanõ: «Tsiapahta magama.» — Vaesõllõ and imä tütre är ja ütles: «Mu tütar um tuud tüüd ja süüki harinu.»

Rikka' läävää' pahameelega ja vannusõ', et kõik tütre' kodo jääsi':

Jäägu' kodo kuvvõs suvõs,  
 viies suvõs velitsille!  
 Jäägu' kodo kogonis ja  
 15 velitsille viimätsi!

Imä kost vasta:

Jääki kodo ei sukugi,  
mina anna viimädse'.

Tulōva' ka viil tōsō', kolmada' jne. kos'a', niipal'lo ku imäl tütrit um, edimält iks rikka' kos'a', sōs vaesō'. Ilokōrd ja laulusōna' umma' egäkōrd sääntse' sama' ku innegi. Kunagi anda-ai' tüärd rikkallō kosilasōlō, iks saa vaenō. Kui viimäne tütar är um ant, um ilo otsah.»

Viisi kirjutanud A. O. Väisänen Meremäe vallas, Seretsova külas 1913. aastal (EÜS X 890 (80) < ERA, Fon. 68-c). Sõnad ja mängukirjeldus saadud Mihkali Matroolt Meremäe vallas, Obinitsa külas 1903. aastal. Üles kirjutanud J. Hurt (H, Setu 1903, 338 (7)).

#### 29. KOSJAMÄNG.

Sangaste.

[1-2. Kos - ja läh - vä sii - ä ta - lu - le,  
kos - ja o - le - mi,      kos - ja o - le - mi,  
sii - ä kor - gi - le ko - tu - si - le,  
kos - ja o - le - mi,      kos - ja o - le - mi.]

Isamees («annaraud») peigmehega laulavad väljas ukse taga ja paluvad sisse lasta:

Kosja lähvä siiä talule,  
kosja olemi, kosja olemi,  
siiä korgile kotusile.

Kosjasärgi meil säl'läne,  
 kosjakinda meil käena,  
 5 kosjakapute jalana,  
 kosja-open meil iin,  
 kosjasaan meil perän,  
 kosjaluuk meil pää'l.  
 Lumi rikse loogakirja,  
 10 sadu rikse saanikirja,  
 vihm rikse vehmrekirja.  
 Laske sisse varju ala!

Uks lastakse lahti. Peigmees tuleb kartlikult koos isamehega mõrsja ema ette, nad teretavad ja avaldavad oma soovi:

Tere, puhas pruudiemä,  
 tere, ninni neitsuemä!  
 15 Kas sa panet oma tütärd?

Ema ütleb: «Ei pane, ei pane!» Seejärel käänavad kosilased kannapealt ümber ja hakkavad välja minema, lauldes:

Siiä jäät sa mustale murule,  
 siiä mustale Murile,  
 kirevile Kirepile,  
 siiä ahale Armile.

Neiule aga on noormees meeldinud, ta hakkab ema paludes kaela ümbert kinni. Emal ongi tütrest kahju ja ta ütleb nüüd: «Pane küll. Vöta, vöta!» Kosilased pöörduvad tagasi, kaup tehakse kindlaks ja juuakse kosjaviina (olgu tühjast pudelist või puupulgakesest).

Viisi kirjutanud A. Kiiss Sangaste kihelkonnas 1909. aastal (EÜS VI 208 (79)). — Teksti ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnas, Laatre vallas 1889. aastal (H II 31, 825 (5)).

### 30. LINNAMÄNG.

Sangaste.

1. Lii - gu, lii - gu, el - le - ro,  
 lii - na - kō - ne, el - le - ro!

Refräään iga värsi keskel ja lõpus.

Kauplejad on kuskil nurgas ja laulavad linna ehitamislugu:

Liigu, liigu, liinakõne,  
elleru,  
liigu, liina peräkõne!  
See-p ol'l liina listas tettü,  
perä pantu pakalista.  
5 Siiä murdu Mustu sarve,  
siiä lahku Laugi sarve,  
katski kisku Kiudu sarve  
siiä paindu Paadi sarve  
ollevaati otseenna,  
10 viinavaati vetteenna,  
sedä kandsu kajutenna,  
sedä liina tetteenna.

Seejärel kutsuvad kauplejad toasolevaid neiusid kaupa ostma.  
Igaüks, kes midagi saab, rõõmustab oma ostu üle.

Tulge sisse, noore näiu,  
sedä kaupa ostemaie,  
15 sedä kaupa kaemaie!  
Mis liin seo liin?  
Seo käpe kängäliin,  
seo sorre sukaliin,  
seo sirge siidiliin,  
20 seo illus elmeliin,  
seo sõõrik sõleliin.  
Mis kaup seo kaup?  
Seo illus kuldakert,  
seo pal'l'u prundsiliin,  
25 seo ulga ündrükuliin jne.

Siis hüütakse noormehi («orje») ostma:

Kutske orju ostemaie!  
Tulge sisse, nooremihe,  
sedä kaupa ostemaie,  
sedä kaupa kaemaie!  
30 Mis liin seo liin?  
Seo kallis kaubaliin.  
Mis kaup seo kaup?  
Seo verrev viinaliin,  
seo ull olleliin,  
35 seo sake saapaliin,  
seo korge kübäreliin.

Kui neilgi saab ostetud, mis tarvis, kutsutakse noormehi uuesti mõrsjaehteid ostma. Iga noormees võtab enesega seejuures ühe neiu mõrsjaks kaasa.

Tulge sisse, nooremihe,  
mõrsjaehtmid ostemaie!  
Mõrsja alles ehtimede,  
40 pruudi pää päädimede.  
Mõrsjad tunus ehtemista,  
pruut om proomipudsajista —  
pruut om proomilinnuköne.

Viisi kirjutanud A. Kiiss Sangaste kihelkonnas 1909. aastal (EÜS VI 208 (78)). — Teksti ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnas, Laatre vallas 1889. aastal (H II 31, 823/4 (4)).

### 31. VANAEMAMÄNG.

Sangaste.

Lää sulle söl - ge tuu-ma, e - mä, e - mä  
ar - mas. mi - na lää lii - na .

«Rink» käib ja laulab. «Vana naine» on ringis, kepp või «tapits» käes. Kui emale lubatakse midagi linnast tuua, siis on tal hea meel, naerab ja kopsib kepiga vastu maad. Nõnda võib laulda:

Ma lähä sulle rätte tuuma,  
emä, emä armas,  
mina lähä liina.  
Ma lähä sulle mütsü tuuma ...  
Ma lähä sulle pölle tuuma ...  
Ma lähä sulle ündrikud tooma ...  
jne.

Kui aga lauldakse

Ma lähä sulle miista tuuma ...

pahandab see vanaema, ta ähvardab ja lööbki ringiskäijaid kepiga.

Laulnud Mari Kirschbaum, 75 a. vana, Sangaste kihelkonnas, Sangaste vallas, Tagula külas 1909. aastal. Viisi kirjutanud A. Kiiss (EÜS V 206 (64)). — Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnas, Laatre vallas 1889. aastal (H II 31, 820/1 (1)).

## 32. LEIGARIMÄNG.

Risti.

A.

1-6. Siit tu - le - vad need lei - ga - rid ja  
sei - e ne - mad lei - ku lõö - vad. Vares o - li kaunis  
karga - des ja mei - e moorid mõi - sa - tes  
Mis mi - na an - nan lei - ga - ril - le ?

B. Ei o - le kul - da , ei ô - be - dad.

16-19 Sain, sain, sain sii - di - sör - me , sii - di - sör - me  
21-22 vöö - ku - du - ja , pa - be - ri - ti paa - gu - ta - ja ,  
kul - la - kan - ga ku - du - ja ja  
lau lön - ga las - ke - ja ,  
lōu - et - lön - ga lōk - su - ta - ja .

L e i g a r i m ä n g. Mängijad istuvad pingil. Nende ette tulevad kaks «leigarit», kes laulavad:

Siit tulevad need leigarid ja  
seie nemad leiku lõövad.  
Vares oli kaunis kargades ja  
meie moorid mõisates.<sup>1</sup>

Pingil istujad laulavad vastu:

5      Mis mina annan leigarille?  
Ei ole kulda, ei õbedad,  
ei ole õlut veripunasta  
ega pole armast annikesta.  
Mis mina annan leigaril?

Leigarid laulavad:

10     Ei meie ooli õlle pärast,  
veel ka vähem viina pärast,  
ei meie ooli kulla pärast,  
veel aga vähem õbedast —  
me tahme noorta neidud saada  
15     endile nooreks leigariks.

Seejärel läheb üks istujaist leigarite juurde, kes nüüd kolmesi laulavad:

Sain, sain, sain siidisõrme,  
siidisõrme vöökuduja,  
paberiti paagutaja,  
lau lõnga laskeja ja  
20     keeru lõnga kedraja,  
kullakanga kuduja,  
lõuetlõnga lõksutaja.

Mäng kordub, kuni kõik istujad on läinud leigarite juurde.

Üles kirjutanud J. Truuusmann R i s t i kihelkonnas, Nõva vallas 1888. aastal (EÜS IV 817/9 (1); vrd. ERM 37, 63 (1)).

Märkus. Viis on rütmiliselt korraldatud valimiku koostaja poolt.

---

<sup>1</sup> Moonutatud värsid. Lähteredaktsioon arvatavasti: Vaari kaunis kardanus (s. t. mõisas) ja meie moori mõisates.

## 33. SIIMUMÄNG.

Harju-Jaani.

A.



Siit tu - leb Siim , siit Sii - mu su - la ne ,



B. au - li - ne i - sand teiste kōi - ki - de seast .



Nii vi - ha - ses - te , nii vi - ha - ses - te



tan-sib suu-re Sii - mu su - la - ne , au - li - ne



i - sand teis-te kōi - ki - de seast .

1)



2)



3)



Mängijad seisavad pikas reas üksteise selja taga ja hoiavad kõvasti eelseisjate ümbert kinni. Rea alguses on kaks lauljat, ümber rea käivad, harilikult mööda päeva, kaks mängijat («Siim» ja «Siimu sulane»). Lauljad laulavad:

Siit tuleb Siim,  
siit Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kōikide seast.

Mis tahab Siim,  
mis Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast?

Pruuti tahab Siim,  
pruuti Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Mõnikord Siimule ei lubata pruuti, vaid laulda kse:

Ei siit saa Siim,  
ei siit Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Pruudi otsijad käivad nüüd kurvalt ja mahasurutult ümber rea,  
kuna lauljad laulavad:

Nii vihaseste, nii vihaseste  
tantsib suure Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Enamasti aga lubatakse Siimule pruut:

Jah, siit saab Siim,  
siit Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Pruudi otsijad on rõömsad ja tantsivad valsisammudega, kusjuures lauljad laulavad:

Nii rõëmsast, nii rõëmsast  
tantsib suure Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Lubatud pruut võetakse rea lõpust. Siim toob ta sealta ja asetab rea algusse lauljate ette. Mäng kestab niikaua, kuni kõik mängijad lauljate selja tagant on ära toodud. Siis võtab iga mängija omale paarilise ning tantsitakse valssi, läbisegamini ja ühtlasi lauldes:

Nii rõëmsast, nii rõëmsast  
tantsib suure Siimu sulane,  
auline isand  
teiste kõikide seast.

Laulnud K a i S i l b e r g, 70. a. vana, H a r j u - J a a n i kihelkonnas, Peningi vallas, Liivaagugu külas 1912. aastal. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS IX 835 (17) ja EKirj. 1920, 93/4 (17)).

34. VENNA OTSIMISE MÄNG.

Meremäe

A.

MM  $\text{J}=160$

*mi b<sup>1</sup>* Neit - sü läääb, simmõõ se - lee, neitsü läääb,  
accl.  
a tempo  
Neit - sü tu - lõ , simmõõ se - lee, neitsü tu - lõ,  
accl.  
hedroo se - lee, neitsü tu - lõ , simmõõs me - los.

Järvesuu.

B.

[MM  $\text{J}=108$ ]

Neit - sü läää - me , si - ni - ma - ni see - le ,  
neit - sü läää - me , pil - li - lil - li ää - le , <sup>1)</sup>

«V e l e o t s m i n e. Mängitäs tarõh. Mängijet om suurõmp arv. Mängija' jagonõsõ' kattõ ritta ja üts rida lät üte saina viirde, a tõõnõ jäl tõõsõ vastassaina viirde. Sis tulõ üts rida tõõsõ ria mano tasatsõl sammul ja laul:

Teele\_ks lää, siimosele,  
teele\_ks lää, hetroos mälos,  
teele\_ks lää, siimosele.

Laulu aigo käävä nä' ar tõõsõl rial man ja tulõva ka ilosahe rindriah tasatsõl sammul säläga iih uma saina viirde tagase ka'. Ku laul saa otsa, sis piät nimä' ilosahe säälsamah saina veereh olõma, kost nä lätsiväge'. Sis tulõva jäl ilosahe riah, nigu edimänege rida külg küle vasta tõõsõ saina veerest tõõnõ rida tuu edimätse mano tasatsõl sammul ja laulva:

Midä otsõt, siimosele,  
midä otsõt, hetroos mälos,  
midä otsõt, siimosele?

Ku laul otsah, sis omma nimä' nigu edimänege rida ilosahe saina veereh tagase. Ja sis lät edimäne rida jäl tõõsõ mano nigu innege lauluga', sis tulõ jäl tõõnõ rida edimätse mano ja nii käävä' pääle ütstõõsõ man ja laulva', edimäne rida:

Veljä otsõ, siimosele,  
veljä otsõ, hetroos mälos,  
veljä otsõ, siimosele.

Tõõnõ rida:

Määnest veljä, siimosele,  
määnest veljä, hetroos mälos,  
määnest veljä, siimosele?

Edimäne rida:

Mit'sost veljä, siimosele,  
Mit'sost veljä, hetroos mälos,  
Mit'sost veljä, siimosele.

Nime ütlese nä määntse tahtva õnnõ, ega voori eismuudo.  
Määne külät'sura nimi, kedä kotoh olõ-i'.

Tõõnõ rida:

Määnest Mit'sot, siimosele,  
määnenest Mit'sot, hetroos mälos,  
määnenest Mit'sot, siimosele?

Edimäne rida:

Lutsu Mit'sot<sup>1</sup>, siimosele,  
Lutsu Mit'sot, hetroos mälos,  
Lutsu Mit'sot, siimosele.

Tõõnõ rida:

Kohe lätsi, siimosele,  
kohe lätsi, hetroos mälos,  
kohe lätsi, siimosele?

Edimäne rida:

Päärnähe<sup>2</sup>, siimosele,  
Päärnähe, hetroos mälos,  
Päärnähe, siimosele.

Tõõnõ rida:

Midä tuuma, siimosele,  
midä tuuma, hetroos mälos,  
midä tuuma, siimosele?

Edimäne rida:

Koste<sup>3</sup> tuuma, siimosele,  
koste tuuma, hetroos mälos,  
koste tuuma, siimosele.

Tõõnõ rida:

Kellele, siimosele,  
kellele, hetroos mälos,  
kellele, siimosele?

Edimäne rida:

Nastalõ<sup>4</sup>, siimosele,  
Nastalõ, hetroos mälos,  
Nastalõ, siimosele.

Sis tuu tõõsõ poolõ mängjä tegevää ruttu pöörä, juuskva pööräh  
[vt. B. nr. 1—4: Pöörajooksmine].

Ar'a süü, sinnimanni seele, seele,  
ar'a süü, pillililli leeble, leeble,  
ar'a süü, tsöödsöpuja leelo, leelo.

<sup>1</sup> Tuu t'sura perekonna- vai esäniimi, nigu oldas harino kutsma.

<sup>2</sup> Määnege liina, külä vai alõve nimi.

<sup>3</sup> Rätte, põllõ, kleite.

<sup>4</sup> Üte tõõsõ poolõ mängjä nimi.

A ku edimäne puul laul, õt kleidi tõi, sis laulva nä pööräh, õt:

Sälgä panō, sinnimanni, seele, seele,  
sälgä panō, pillililli leele, leele,  
sälgä panō tsödsöpuja leelo, leelo.

Ja egäkörd laulva nä tuu järge, kui edimäne puul inne laul. A tuu edimäne puul sais nikavan riah ja kaes. Ku töonõ puul ar laul pööräh, sis saistasõ nä' jal uma saina viirde ritta. Edimäne puul lät sis jäl lauluga töösõ mano ja nii nakkasõ jäl mängo otsast päale nisama mängmä. Nii mängvä nä mängo läbi niimito kõrda tahtva õnnö. Setä mängo mängvä suurõ tütriku ja mängitu ka jo vanast.»

A-viisi laulnud tüdrukud Mere mäe vallas, Seretsova külas 1913. aastal. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 889 (71) < ERA, Fon. 68-b). — B-viisi laulnud Anne Vabarna, 71 a. vana, ühes kooriga Järvesuu vallas, Tonja külas 1949. aastal. Kirja pannud A. Garšnek (TMM). — Mänguteksti ja kirjelduse üles kirjutanud Aleksi Tubli oma tähelepanekute põhjal Järvesuu vallas, Podmotsa külas 1938. aastal (ERA II 175, 339/43 (18)).

### 35. KOSILASEMÄNG.

Petseri

MM  $\lambda = 176$

*re<sup>1</sup>*

[1-2.] Kas sa' tu-löt mu' ve - le - le, ku - lō,  
 ku - lō, kas sa' tu-löt mu' ve - le - le,  
 ku - lō, ku - lō ? Lää-ä'i' ma' öks su' ve - le - le,  
 ku - lō, ku - lō, lää - ä'i' ma' öks su'  
 ve - le - le, ku - lō, ku - lō.]

Mängijad assetsevad kahes vastakuti viirus, käed kätes. Üks viirg kujutab kosilasi, teine kositavat. Kumbki laulab vaheldumisi värsi, läheb selle kestel teise viiru ette, kummardab ja liigub tagasi oma kohale.

- Kas sa' tulõt mu' velele,  
kul'o, kul'o?  
— Lää-ä'i' ma' õks su' velele,  
kul'o, kul'o.  
Miä\_ks vika mu' velele?  
— Mitu\_ks vika su' velele.  
5 Olõ\_í' vika mu' velele.  
— Om õks vika su' velele.  
Miä\_ks vika mu' velele?  
— Ommõ katlapera-karvalinõ.  
Olõ\_í' katlapera-karvalinõ.  
10 — Ommõ ahootsa-arvulinõ.  
Olõ\_í' ahootsa-arvulinõ.  
— Ommõ kuusõ-korgunõ.  
Olõ\_í' kuusõ-korgunõ.  
— Ommõ matal mar'akõnõ.  
15 Tulõ\_ks ar' sa' mu' velele!  
— Lää-ä'i' ma' õks su' velele.  
Miä\_ks vika mu' velele?  
— Ommõ virril viina pääle.  
Olõ\_í' virril viina pääle.  
20 — Om õks kövvõr kõrtsi pääle.  
Tulõ\_ks ar' sa' mu' velele!  
— Lää-ä'i' ma' õks su' velele.  
Miä\_ks vika mu' velele?  
— Om õks väiko varsa pitäi.  
25 Olõ\_í' õks väiko varsa pitäi.  
— Tunnõ\_í' timä toomõkirjä.  
Tund õks timä toomõkir'ä.  
— Käü nigu kirvõkõnõ.  
Tulõ\_ks ar' sa' mu' velele!  
30 — Lääki' ma' õks su' velele.

Viimase värsi juures läheb üks neiu mõrsjaviirust kosilase viirgu. Mäng kordub niiviisi, kuni mõrsjaviirg on väheseks jäänud. Siis vahetatakse osad ja mängitakse edasi.

Laulnud Ando Nasta ühes kooriga Petseri vallas, Säpina külas 1913. aastal. Viisi kirja pannud A. O. Väisänen (EÜS X 964 (251) < ERA, Fon. 84-a.). — Tekst pärít Anna Villemilt Meremäe vallast, Tiirhanna külast 1940. aastal. Üles kirjutanud N. Koplimägi (ERA II 286, 433/6 (2)).

Foto 1913. a.

«Rikka- ja vaesemäng» Setus.



### 36. RIKKA- JA VAESEMÄNG.

Järyva-Jaani.

A musical score for 'The Star-Spangled Banner' in G major (indicated by a sharp symbol and the letter G) and common time (indicated by a 'C'). The vocal line starts with a half note, followed by a quarter note, an eighth note, a sixteenth note, another sixteenth note, a quarter note, a half note, another half note, a quarter note, a half note, a quarter note, and a half note.

Ri-kenpoo-gen, ri-kenpoogen, ru-pe ru-pe ree-roo.

Mängijad olid kahes salgas, alguses «vaeste» juures ainult üksainus. Laulukohaselt läksid aga «rikaste» hulgast kõik üks-haaval «vaeste» seltsi.

Rikenpoogen, rikenpoogen,  
rupe rupe reeroo,  
eistvere pilli,  
tallasvere tantsu.

<sup>5</sup> Astke seltsist välja,  
meil on seltsi liiga!

Vaene poogen, vaene poogen,  
rupe rupe reeroo.

<sup>10</sup> Astke meie seltsi,  
meil on seltsi vaaka!

MEMORANDUM

Lauinud Liisa Karne ja Järva-Jaani kineelkonnas, Kuksema vallas, Kagavere külas 1909. aastal. Üles kirjutanud J. Välbe ja V. Rosenstrach (EÜS VI 1331 (13) ja 1603/4 (21)).

### 37. RIKKA- JA VAESEMÄNG.

Meremää.

A. MM  $\text{♪} = 368$

*sol* 1) - - -

1. Ri - kas o - lö, rin - da läää,  
rit MM  $\text{♪} = 320$

ri - kas - sō, ri - kas - sō, ri - kas o - lö,  
accel.

rin - da läää, ri - kas - sō, ri - kas - sō.

B.

MM  $\text{♪} = 304$

*sib<sup>1</sup>*

2)

1) var.

2) var.

Järvesuu.

C.

MM  $\text{♪} = 160$

[Ri - kas, mis ma' hoo - li! Mi' ta - ha  
 min - nā' lä - bi mō - nōst mōt - sast.  
 Piir - ke' mee - le per - rā jne.]

Mängijad seisavad kahes viirus, ühes «rikkad» (vähem hulk), teises «vaesed» (rohkem). Esimese värsi juures liiguvad rikkad kergete jooksusammudega ja upsaalt vaeste viiru ette, teretavad kergelt pead noogutades ja lähevad samuti tagasi oma kohale. Teise värsi juures kordab sama vaeste viirg, kuid need liiguvad aeglasemalt ja tõsisemalt ning teevad rikastele sügava kummar-duse. Nii kordub kuni mängu esimese osa lõpuni.

Rikas olō, rinda lää,  
rikassō, rikassō.

— Vaenō olō, vasta vōta,  
vaevasō, vaevasō.

Rikas (meil) ese, rikas ime.

— Vaenō ese, vaenō ime.

5 Rikka' vele' viie'-kuvvō'.

— Vaesō' vele' viie'-kuvvō'.

Rikka' (meil) tsōōrigo' sōsara'.

— Vaesō' (meil) tsōōrigo' sōsara'.

Rikka' (meil) linnu lellenaase'.

10 — Vaesō' (meil) linnu lellenaase'.

Rikka' (meil) linnu lelläkese'.

— Vaesō' (meil) linnu lelläkese'.

Rikka' omma' oigō' uno'.

— Vaesō' omma' oigō' uno'. [— — —]

15 Rikas olō, rinda lää.

— Vaenō olō, siske' elä.

Kümm hobōst kündemäh.

— Üts om hopōn kündemäh.

Sada äkle äestämäh.

20 — Üts ägil äestämäh.

Kümm niitjät niidü pääl.

— Üts niitjä niidü pääl.

Sada rihhā riibmah.

— Üts rihhā riibmah.

25 Kümm pōimjat pōllu pääl.

— Üts pōimja pōllu pääl.

Viis om vihukäändjät.

— Olō\_í' vihukäändjät.

Kuus kokkokandjat.

30 — Olō\_í' kokkokandjat.

Kolm om aita morola.

— Üts ait om morola.

Täüs üts kesvi kelbāni'.

— Salvō täüs samblit.

35 Tōōnō kaaro katusōni'.

— Kotoh tuhatolmō.

Kolmas rüki ruudjani'.

— Kolmandah salvōh kor'ado' terä'.

- Tsiga suluh, tōõnō soolah.  
 40 — Susi suluh, tōõnō soolah.  
 Tsialappō laeh.  
 — Soelappō laeh.  
 Omma' murru' musta leibä.  
 — Murru' omma' muialt tuudu'.  
 45 Ommō kory kolmahavvast.  
 — Kory pal'lo kor'atuisse.  
 Omma' kooba' kobidedü'.  
 — Olō\_i' kooba' kobidedü'.  
 Omma' haava' hallöla.  
 50 — Olō\_i' haava' hallöla.  
 Kōivo' pääle kollōtanu'.  
 — Olō\_i' kōivo' kollōtanu'.  
 Vahtra' omma' vanast lännö'.  
 — Olō\_i' vahtra vanast lännö'.

Nüüd jooksevad «rikkad» hanereas ja mitmesuguseid käänakuid tehes mööda tuba ning laulavad:

- 55 Rikas, mis ma' hooli!  
 Mi' taha minnä'  
 läbi mõnõst mõtsast.  
 Piirke' meeble perrä,  
 haarkō' meeble handa —  
 60 meeble seltsi vaja!

Rikaste viimase 4 värsi ajal jooksevad ka «vaesed» ning laulavad:

- Vaesō', mis mi' hooli!  
 Mi' taha minnä'  
 läbi mõnõst mõtsast.  
 Olō\_i' seltsi vaja.

«Rikkad» tõmbavad «vaeste» reast ühe mängija oma ritta. Nüüd algab mäng jälle algusest ja kestab kuni «vaeste» rida on väheseks jäänud. Siis on mängul lõpp, või «rikkad» ja «vaesed» vahetavad osa ning algavad uuesti mängu.

AB-viisi järgi laulnud *Kusma Palaga ja Mihkali Nasta*, 21 a. vana, ühes kooridega *Mere mäe* vallas, Seretsova külas 1913. aastal. Üles kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 886 (75) < ERA, Fon. 67-c). — C-viisi laulnud *Anne Vabarna*, 58 a. vana, ühes kooriga *Järvesuu* vallas, Tonja külas 1936. aastal. Üles kirjutanud H. Tampere (RKM II 57, 105 (2)). Sel korral mängiti C-osa (hanereas jooksmist) omaette mänguna. — Teksti ning mängukirjelduse peajooned kirja pannud V. Laaneots *Maria Laaneots* salt, 40 a. vana, Mäe vallas, Selise külas 1927. aastal (S 3388/92 (31)).

## 38. VÄRAVAMÄNG.

Karula.

MM  $\text{J}=264$

*si*

Mis ti san-di tan sai-sa-de , juu - li  
kult - se vä - re - jä? Mi' sai - sa

vä - re - jen, juu - li kult - se vä - re - jä.

Teil vær-te jo la - o - nu , juu - li

kult - se vä - re - jä. Küll mi e - si

pa - ran - dō - gi, juu - li kult - se vä - re - jä.

Min - gas ti pa - ran - dōt, juu - li

kult - se vä - re - jä? Sii - gó - gi,



kul - la - gō , juu - li kult - se vä - re - jä .



Kos - sa , sitt , sii saat , juu - li



kult - se vä - re - jä ? Ve - li meil ii - lä



Rii - äst tull , juu - li kult - se vä - re - jä ,



too - na päs - si Pär - näst , juu - li



kult - se vä - re - jä Ös teil ve - li



Rii - äst tu - lō , juu - li kult - se vä - re - jä ,



ös pä - se Pär - nest , juu - li



kult - se vä - re - jä . Kui ei u - su ,

tu-lō' kae-ma, juu-li kult-se vä-re-jä:  
 o-bu meil ol-li är-mä-te-dü, juu-li  
 kult-se vä-re-jä, loo-ga-küü-dse  
 lu-mi-te-dü, juu-li kult se  
 vä-re-jä, saa-ni-kir-ja sa-de-et se,  
 juu-li kult-se vä-re-jä.

Mängijad seisavad kahes vastakuti viirus ja laulavad vaheldumisi. Algab I rühm («Mis ti sandi tan saisade?»), sellele vastab II rühm, kes kujutab värvat («Mi' saisa värejen»). Nii kestab vahelduv laulmine, kuni II rühm hakkab laulma: «Kui ei usu', tulõ' kaema!» ja ühtlasi moodustab keskel kätevärava, mille läbib viimaste värsseite juures I rühm, minnes vaatama, kas «hobu on härmatatud» jne.

- Mis ti sandi tan saisade,  
 juuli kultse värejä?  
 — Mi' saisa värejen,  
 juuli kultse väreja.  
 Teil værte jo laonu.  
 — Küll mi esi parandõgi.  
<sup>5</sup> Mingas ti parandõt?  
 — Siigõgi, kullagõ.

Kos sa, sitt, sii saat?  
 — Veli meil iilä Riiäst tul'l,  
     toona pääsi Pärnäst.  
 10 Os teil veli Riiäst tulō,  
     ōs pääse Pärnest.  
 — Kui ei usu', tulō' kaema:  
     obu meil olli ärmatedü,  
     loogaküdse lumitedü,  
 15 saanikirjä sadeetse.

Jõulumäng.

Laulnud Els Puuss, 81 a. vana, Karula kihelkonnas, Karula vallas,  
 Apja asunduses 1935. aastal. Üles kirjutanud H. Tampere ja S. Kutt (ERA  
 III 7, 147/9 (28) < ERA, Fon. 446-d; vt. ka ERA II 115, 176/7 (3)).

### 39. HANEMÄNG.

Kuusalu.

1-2. A-ni , a - ni     val - ge !     Joude, jou-de     ül - be !

5-6. Mi - däs siel - ta     te - ge - mas - ta ?

Pue - gr - ja - ni     pe - se - mas - ta

Mängust võtavad osa ainult tüdrukud, kes jagunevad kahte viirgu, kummaski niisama palju. Mängu alguses seisavad viirud vastakuti, umb. 5 sammu teineteisest eemal. Kui lauljad laulavad esimest værssi, liiguvad viirud lühikeste kõnnisammudega teine-



Joon. 1.



Joon. 2.

teise vastu (joon. 1), taganedes järgmise värsi kestel uuesti endisele kohale (joon. 2). Nii kordub kuni laulu lõpuni. Laul kujutab hane ja luige kahekõnet:

Ani, ani valge!  
Joude, joude ülbe!  
Kust tuled, kuhus lähed?  
Tulen mererannalt.  
5 Midäas sielta tegemasta?  
Puegijani pesemasta.  
Peseksid minu pojad ka?  
Külläp ubudan merepohja.  
Külläp tiivad kannavad.  
10 Külläp panen paululani.  
Katkip panen pauladagi.  
Külläp köidän köösiläni.  
Katkip kieran kierud köüed.  
Külläp poldan valgijani.  
15 Külläp viskan vettä pääl.

Seejärel võtavad mängijad üksteisel kätest kinni, moodustavad ühise sõõri ning hakkavad ringtantsu tantsima. Liikumine toimub valsisammudega ning kehakallutustega vahelduvalt vasakule ja paremale. Tantsu ajal lauldakse:

Tehke lahti laiad üksed,  
tommake Viru verävad  
Turu tulla uude linna  
tuoma nuorta neitsikesta!

Kui küllalt tantsitud, lõpetatakse mäng.

Laulnud Mai Kravtsov, 68 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Tapurla külas 1913. aastal. Viisi kirjutanud A. O. Väisänen (EÜS X 1122 (575)). Teksti ja mängukirjelduse kirja pannud G. Vilberg (EKirj. 1920, 52/3 (3)).

#### 40. SOKUMÄNG.

Sangaste.



Te - re , te - re , te - re , te - re , si - ku - ke - ne !

- Tere, tere, tere, tere, sikakõne!  
 Jummal nimi, jummal nimi, ärräkõne!  
     Kos sa kävvet, kos sa kävvet, sikakõne?  
 Veskil, veskil, ärräkõne.  
 5    Mis sa püügid, mis sa püügid, sikakõne?  
     Nisupüüglit, nisupüüglit, ärräkõne.  
     Mis sa süüt, mis sa süüt, sikakõne?  
     Silki, saia, silki, saia, ärräkõne.  
     Mis sa juut, mis sa juut, sikakõne?  
 10 Mõdu, olut, mõdu, olut, ärräkõne.  
     Kon sa makat, kon sa makat, sikakõne?  
     Preili man, preili man, ärräkõne.  
     Kas si preili sind ei vessä, sikakõne?  
     Küll pessi, küll pessi, ärräkõne.  
 15 Kuis sa rüüksed, kuis sa rüüksed, sikakõne?  
     Meku-meku, meku-meku, ärräkõne.  
     Mis sul jalan, mis sul jalan, sikakõne?  
     Kuldakängä, kuldakängä, ärräkõne.  
     Kon sa tandsid, kon sa tandsid, sikakõne?  
 20 Kivi otsan, kivi otsan, ärräkõne.  
     Maale satad, maale satad, sikakõne!  
     Ei sata, ei sata, ärräkõne.

«Seda mängitakse kahe paariga. Mõlemate paaride vahe, kaugus üksteisest olgu kaks sülda. Üks paar on end sikkudeks moondanud, teine paar härradeks. Härrade paar tuleb tantsides ja oma sõnu lauldes kahe jala kauguseni sikkude paari ligidale, nökutab pead ja läheb tagurpidi tantsides oma seisupaika tagasi. Samuti sikud vastu jne.»

Laulnud Eeva Emers, 60 a. vana, ja Lota Anderson, 70 a. vana, Sangaste kihelkonnas, Sangaste vallas 1909. aastal. Viisi üles kirjutanud A. Kiiss (EUS VI 208 (76)). Lauluteksti ja mängukirjelduse kirja pannud K. Gross Sangaste kihelkonnast, Laatre vallast 1889. aastal (H II 31, 822 (3)).

#### 41. PAARIMÄNG.

Koeru.

1. Kel-le lit-ter, kel-le lit-ter mak-sis leh-ma?

1) var.

2) var.

3) var.

«Ringi keskel on meeste- ja naisterahvas, hoiavad üksteise käest kinni ning tantsivad 3 korda ühtpidi ja 3 korda teistpidi. Kui lauldakse «Vahetage heada meesta», tuleb see paar keskelt ära ning uued astuvad asemele. Selle neiu nime nimetatakse, kes mängu keskel on, ja mäng hakkab uesti peale.»

Kelle litter, kelle litter maksis lehma,  
kelle paater, kelle paater paari ärgi,  
kelle sõlge, kelle sõlge suure valla,  
kelle pärga, kelle pärga Pärnu linna?  
5 Mari litter, Mari litter maksis lehma,  
Mari paater, Mari paater paari ärgi,  
Mari sõlge, Mari sõlge suure valla,  
Mari pärga, Mari pärga Pärnu linna,  
Mari ise, Mari ise ilma kõige.  
10 Kis siidi, kis siidi, võta sülle,  
kis armas, kis armas, akka ümber,  
siidi-sammet, siidi-sammet, võta sülle.  
Mari armas, Mari armas, akka ümber,  
Mari siidi, Mari siidi, võta sülle,  
15 Mari kallis, Mari kallis, karga kaela!  
Vahetage, vahetage eada meesta!  
Juuli armas, Juuli armas, akka ümber,  
Juuli kallis, Juuli kallis, karga kaela,  
Juuli siidi, Juuli siidi, võta sülle!

Laulnud Leena Leinberg, 77 a. vana, Laiuse kihelkonnas 1911. a. —  
Laul on pärit lauliku sünnikohast Koeru kihelkonnast. — Viisi kirjutanud  
K. Viljak (EÜS VIII 1149 (3)). — Sõnad ja mängukirjelduse kirja pannud  
M. Leppik Koeru kihelkonnas, Vao vallas 1887. aastal (EKS 4° 5, 423/5 (9)).

## 42. PAARIMÄNG.

Vigala.

MM J = 144

*do 1*

1-6. Pits pik - ka pil - li - ro - ho mar - ja,  
ve - ne vit - sa, ei - na - put - ke  
Kis seal siis sör - me lõi - kas?  
Kis kar - gas mäh - ki - ma?

Ann - neit - sit sör - me lõi - kas.  
Kaal kar - gas mäh - ki - ma

Mängijad liiguvald sõoris. Tüdruk ja poiss, kelle nime nimeta-takse, lähevad sõori keskele ja tantsivad.

Piis pikka pilliroho marja,  
vene vitsa, einaputke.  
Kis seal siis sõrme lõikas?  
Ann-neitsit sõrme lõikas.  
5 Kis kargas mähkima?  
Kaal kargas mähkima.  
Kaal, kallis peiukene,  
tule muuga tantsima,  
kahekesi kerima,  
10 kibuvitsas veerema!

Mäng kestab niikaua, kui kõik pojad ja tüdrukud on tantsinud.

Laulnud Mari Viibus Vigala kihelkonnas, Vigala vallas, Paljasmaa külas 1929. aastal. Üles kirjutanud E. Oja ja E. Treu (ERA III 2, 289 (279) ja II 17, 802 (3) < ERA, Fon. 245-b).

## 43. OLDERMANNIMÄNG.

Maarja-Magdaleena.

Parajalt



Ol - der - man - ni , vil - der - kä - ve !



Ot - si , ot - si , ol - der - man - ni , vil - der -



kä - ve , jun - ger proots !



Ot - si se - ast sir - ge - mai - da , va - li val - last



val - ge - mai - da , ol - der - man - ni ,



vil - der - kä - ve , jun - ger proots !

Oldermann, vilderkääve!

Otsi, otsi, oldermann,

vilderkääve, junger proots!

Otsi seast sirgemida,

5 vali vallast valgemida,

oldermann, vilderkääve,

junger proots!

Mängijad käivad sõõris, mille keskel on üks noormehi. Kui lauldakse «otsi, otsi, oldermann» võtab noormees sõõrist neiu

ja tantsib temaga. Laulu lõppedes läheb noormees sõõri ja neiu jäääb keskele, kes nüüd laulu kordamisel valib tantsukaaslaseks kellegi noormehe jne.

Laulnud Eeva Reimann, 70 a. vana, Maagjala - Magdaleena kihelkonnas, Elistvere vallas, Igavere külas 1908. aastal. Üles kirjutanud J. Välbe ja H. Sulg (EÜS V 1179 (11) ja 1065 (18)). Mängukirjelduse kirja pannud P. Sepp Åksi kihelkonnast, Sootaga vallast 1894.—1895. aastal (H II 56, 508/9 (58)).

## ПЕСЕННЫЕ ИГРЫ.

- 1—2. Ручная мельница. Имитируется помол зерна на ручной мельнице в сопровождении соответствующей трудовой песни. Ср. Эстонские народные песни с мелодиями I 219/20 (13).
3. Прядение. Имитируется прядение пряжи, причем поется отрывок из какой-нибудь народной баллады.
4. Игра в лен. Имитируются работы от посева льна до изготовления новой рубашки.
- 5—6. Игра в корабль. Изображается плавание на корабле с галантейными товарами, и испытывается прочность корабля.
7. Игра в репу. К сидящим на земле «репам» подъезжает на коне парень и пытается украсть их. Ему велят ехать за товаром в Ригу и запрещают брать семенную репу. Парень однако не слушается. Когда сторож просыпается, одна репа украдена.
8. Игра в ястреба. Ястреб пытается унести кур. В песне его высмеивают.
- 9—11. Игра в овец. Пастух ходит вокруг овец и поет о том, что за пастьбу стада хозяйка сошьет ему новый армяк. Он обещает огородить стадо забором, но оставить в нем лазейку, чтобы волк мог унести в лес овцу невестки. Приходит волк и заманивает пастуха в дом якобы «для снятия мерки», а сам в это время уносит овцу. Это повторяется до тех пор, пока не унесены все овцы. Пастух отправляется искать овец, и наконец находит их у волка.
- 12—16. Игра в лошадь. «Лошадь» находится в кругу играющих, ищущий ее ходит вне круга. В песне рассказывается о пропаже лошади, о том, как ее ищут и находят.
17. Игра в иглу. Играющие («иглы») выстраиваются в ряд. В песне поется о пропаже иглы во время шитья. Кто-нибудь начинает искать иглу и пытается схватить того, кто последний в ряду. Но этот убегает под пение остальных участников игры.
18. Игра в решето. Диалог между желающим получить решето в пользование и его собственником, который вначале не хочет давать решето из опасения, что с ним будут

- плохо обращаться. Желающий получить решето и тут ста-  
рается поймать стоящего последним в ряду (срв. № 17).
- 19—20. И г р а в к о т е л . Диалог между желающим получить  
котел в пользование и его собственником, который вна-  
чале не хочет давать его, так как с котлом плохо обраща-  
ется в предшествующий раз. В конце концов котел отда-  
ется в пользование.
21. И г р а в в а р к у п и в а . Один из играющих просит у  
других солода и хмеля, чтобы сварить к праздникам пива.
22. И г р а в ф о г т а . Играющие восхваляют в песне имуще-  
ство «фогта». Приходит купец, который покупает все  
имущество разом, т. е. уводит играющих по очереди из  
ряда, пока не останутся двое-трое. Эти последние поют  
о бедности «поджигателя мыз» и возвращают по одному  
всех уведенных участников игры.
23. И г р а в к о р о л я . У короля, который сидит посреди ком-  
наты, спрашивают, почему он не приходил ранее, когда  
было пиво, а пришел теперь, в бедное время, последнее  
отбирать. Даются фанты, затем следует их выкуп.
24. И г р а в к о ш к у . Играющие образуют круг, в котором  
находится «кошка». О ней рассказывается в песне, что  
она украла мясо и, опасаясь наказания, прыгнула в ко-  
лодец. Вытаскивать кошку из колодца сходится вся де-  
ревня. Из кошачьей шкуры можно сделать башмаки и  
другие предметы. — «Кошка» старается вырваться из  
круга.
25. И г р а в п у п а в н и к . В ограде (т. е. в кругу играющих)  
растет красивый «пупавник». В ограде делается отверстие,  
чтобы сорвать этот цветок.
26. И г р а в к у к л у . Посреди круга две девушки («куклы»),  
которые делают вид, что наряжаются, как об этом поется  
в песне. Затем девушки вырываются из круга и убегают  
от парней, которые стараются их поймать.
27. И г р а в т р а у р . Посреди круга стоит девушка, которая  
изображает свое горе по мере того, как в песне поется о  
смерти отца, матери, сестры, брата и жениха, и свою ра-  
дость, когда поется о том, что все ее близкие живы.
28. В я з а н ь е п о я с а . Мать вяжет пояс и ждет женихов для  
дочерей. Богатым женихам отказывают, а бедных при-  
нимают.
29. И г р а в с в а т о в с т в о . Изображается приход сватов.
30. И г р а в г о р о д . Изображается покупка в городе укра-  
шений для невесты.
31. И г р а в б а б у ш к у . В кругу играющих «бабушка»,  
которой обещают привезти из города различные подарки.  
Это радует бабушку, но когда ей обещают привезти из  
города мужа, она сердится.

32. Игра в шпильмана. Шпильманы не хотят ни денег, ни вина, они хотят, чтобы молодая девушка стала их спутницей.
33. Игра в Сийма. «Почтенный господин» Сийм ищет невесту. Если невесты ему не дают, он продолжает ходить печальный, а если дают, игра кончается танцем.
34. Поиски брата. Играющие выстраиваются в две шеренги друг против друга и начинают петь. Ищут брата, который отправился в Пярну за подарками для одной из участвующих в игре девушек.
35. Игра в свата. Играющие поют, образовав две шеренги, из которых одна представляет сватов, другая — девушку. В первой шеренге восхваляют «брата», во второй его порицают, пока, наконец, не соглашаются принять.
- 36—37. Игра в богача и бедняка. Поют две шеренги играющих: богатые и бедные, причем каждая сторона описывает свой образ жизни. Наконец, «богатые» принимают в свой ряд одного из «бедных». Это повторяется до тех пор, пока «бедных» не станет совсем мало. Затем роли меняются (37).
38. Игра в ворота. Одна группа играющих образует ворота, другая хочет через них пройти, но говорит, что ворота развалились. Происходит спор о починке ворот.
39. Игра в гусей. Расположившись друг против друга, поют «гуси» и «лебеди». Игра заканчивается танцем.
40. Игра в козла. В песне перекликаются козлик, который побывал на мельнице, и барич.
- 41—42. Игра в пары. В кругу играющих танцует пара. — В песне восхваляются украшения танцующей девушки; девушка порезала себе палец, парень приходит забинтовать его и т. д.
43. Игра в дружку. Круговая игра с выбором партнера.